

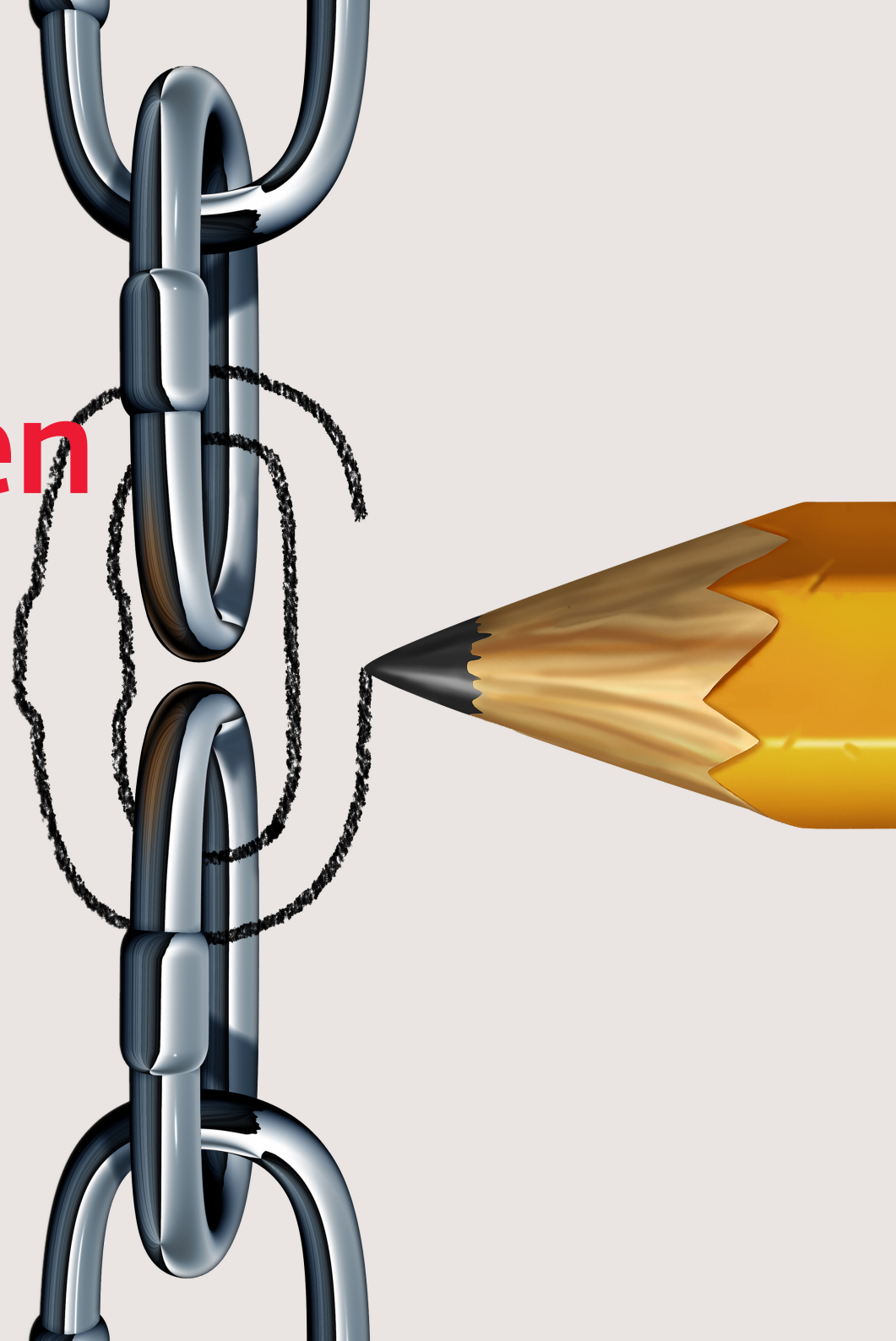
Conferentie *Krachten gebundeld!*

Samenvattingen

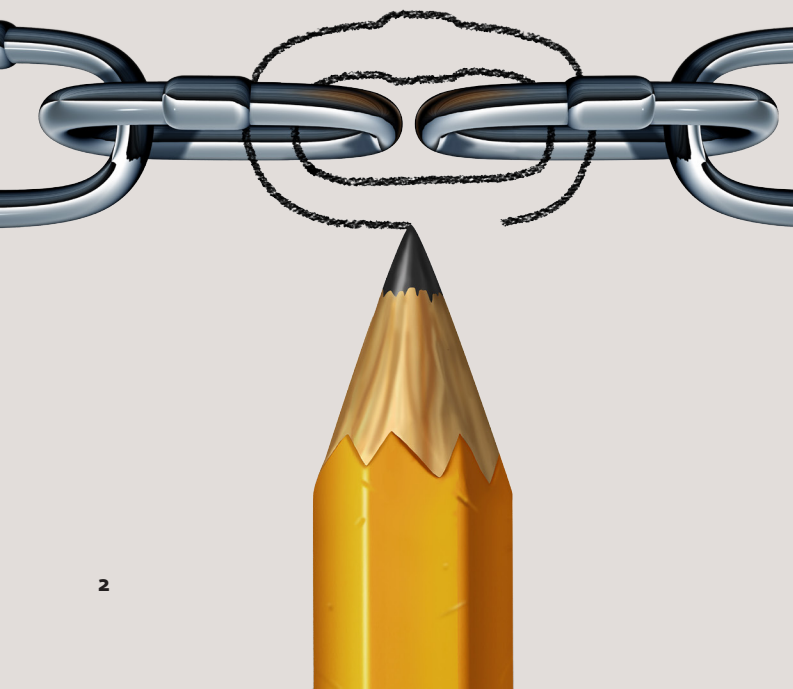
Presentaties

Workshops

Posterpresentaties

Inhoud

Voorwoord	3
Samenvattingen presentaties/workshops	4
Keuze 1 Interventie ontwikkeling	5
Keuze 2 Dementie & Palliatieve zorg	9
Keuze 3 (Be)leef in de wijk	13
Keuze 4 Somatisch Onvoldoende verklaarde Lichamelijke Klachten (SOLK)	14
Keuze 5 Werkingsmechanismen	17
Keuze 6 Workshop Systemische N=1 in de praktijk	21
Keuze 7 Workshop Impressief werken	22
Keuze 8 Workshop Express Drama	23
Keuze 9 Effecten in de GGZ	24
Keuze 10 Meten	28
Keuze 11 Creative minds	32
Keuze 12 Kind & Jeugd	33
Keuze 13 Effecten angst & stemming	37
Keuze 14 Workshop Evidence Based Practice	41
Keuze 15 Workshop Timing in dans en muziek interventies	42
Keuze 16 Workshop Zing en Groei	43
Samenvattingen posterpresentaties	44

Voorwoord

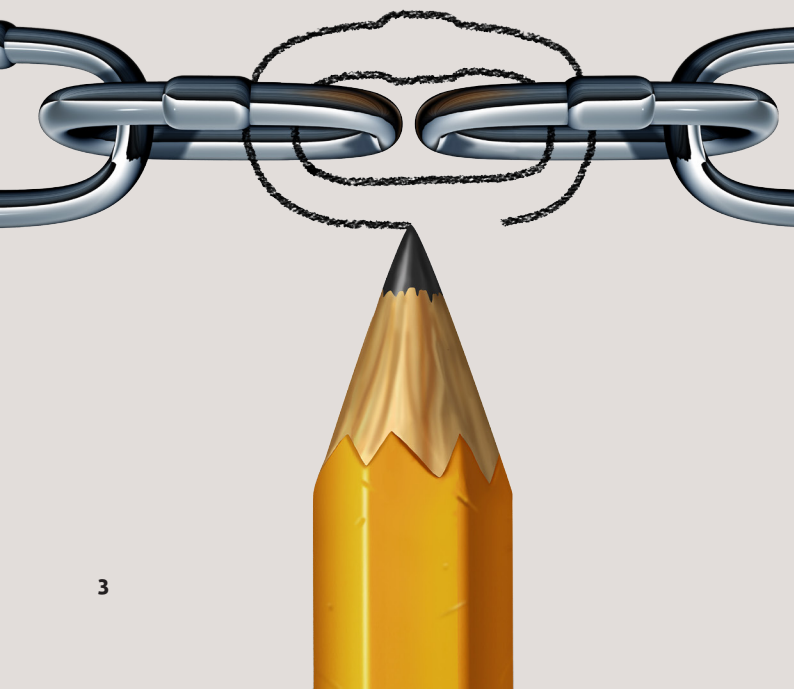
In deze uitgave kunt u alle samenvattingen vinden van de mondelinge presentaties, workshops en poster-presentaties die tijdens de conferentie van KenVaK 'Krachten gebundeld!' op 10 juni 2017 plaatsvonden. Deze samenvattingen geven een beeld van de onderzoeksprojecten die worden verricht naar vaktherapeutische interventies of mechanismen, zowel binnen als buiten KenVaK.

De thema's laten zien dat er onderzoek wordt verricht naar een verscheidenheid van factoren, contexten en doelgroepen, wat samenvalt met het brede werkterrein van de vaktherapeutische disciplines. Tegelijkertijd wordt duidelijk dat het onderzoek zich steeds meer gaat bundelen in meerjarige onderzoekslijnen. Kennis vanuit het ene onderzoek dient daarmee als basis voor de vragen die gesteld worden in het volgende onderzoek. Op die manier kan er steviger gewerkt worden aan de kennisontwikkeling op een specifiek domein. Verder valt in de verscheidenheid op dat er uiteenlopende onderzoeksmethoden worden toegepast. Dit vind ik een goeie ontwikkeling, omdat afhankelijk van de onderzoeksvraag de meest passende methode wordt gezocht, waarbij uiteraard rekening wordt gehouden met de mogelijkheden binnen de praktijkcontext en de stand van de wetenschap.

Ik hoop dat de conferentie en deze samenvattingen u nieuwe inzichten geeft over wat de vaktherapeutische disciplines en het onderzoek ernaar te bieden heeft. Maar uiteraard hoop ik ook dat het u inspireert om het vak verder te ontwikkelen, liefst in samenwerking met anderen.

Indien u meer informatie wilt hebben over de inhoud, dan kunt u op www.kenvak.nl de slides vinden van de presentaties. Uiteraard kunt u direct contact leggen met de betreffende onderzoeker of vaktherapeut. Ik wens u veel leesplezier, creatieve ontdekkingen en onverwachte ontmoetingen toe!

Dr. Susan van Hooren
Lector Coöperatie KenVaK

Samenvattingen presentaties/workshops

Keuze 1

Interventie ontwikkeling

Sessievoorzitter: Gemmy Willemars

Van vertrouwen op professionele intuïtie naar een wetenschappelijk betrouwbare behandelevaluatie

Beeldende therapie bij kinderen met autisme

Celine Schweizer

De ontwikkeling van een therapeutische interventie volgens de Intervention Mapping systematiek

Suzanne Haeyen

Een nieuwe Handleiding Interventiebeschrijvingen vaktherapeutische beroepen

Rix van der Beek

Van vertrouwen op professionele intuïtie naar een wetenschappelijk betrouwbare behandelevaaluatie. Beeldende therapie bij kinderen met autisme

In beeldende therapie bij kinderen met autisme wordt aangesloten bij de belangstelling voor materialen, thema's en mogelijkheden van het kind. En omdat geen kind met autisme en geen beeldend therapeut gelijk is, lopen de beeldend therapeutische processen en handelingen van de therapeut dan ook zeer uiteen. Toen Celine in 2012 begon met haar promotieonderzoek naar werkzame elementen in beeldende therapie bij kinderen met autisme was er geen wetenschappelijk bewijs voor de effectiviteit ervan te vinden in Nederlandstalige en Engelstalige literatuur. In deze presentatie wordt een overzicht gegeven van de stappen die er gezet zijn om tot consensus te komen over werkzame elementen en vervolgens tot een betrouwbare behandelevaaluatie.

Celine Schweizer

Celine Schweizer is beeldend therapeut (MA), hoofddocent en supervisor (LVSC), lid Kenniskring Social Work & Arts Therapies bij Stenden Hogeschool, opleiding CT, Leeuwarden; coördinator en docent bij de beeldende module Master of Arts Therapies; lid KenVaK en promovenda bij Rijksuniversiteit Groningen.

De ontwikkeling van een therapeutische interventie volgens de Intervention Mapping systematiek

Intervention Mapping (IM) is een systematische methode voor de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van interventies in de gezondheidszorg. Via deze methode construeer je een behandelprogramma dat gebaseerd is op zowel theorie als beschikbare empirische informatie. IM verloopt via vaste stappen: 1) onderzoeken van behoefte van de doelgroep; 2) vaststellen van probleemgedrag, gewenst gedrag en gerichte doelen om dit te bereiken; 3) onderzoeken van theorieën en via onderzoek geëvalueerde methoden/strategieën om verandering te bereiken; 4) vertaling van de methoden en strategieën in een gestructureerde interventie; 5) planning van de aanvaarding, uitvoering en duurzaamheid van de interventie en 6) het maken van een evaluatieplan. Tijdens deze presentatie/workshop nemen we deze stappen in vogelvlucht door zodat je een indruk krijgt van wat deze methode inhoudt. Dit doen we aan de hand van een beeldende therapie interventie voor mensen met een persoonlijkheidsstoornis, maar je doet er ook zelf actief ervaring mee op doordat we jouw eigen interventie-ideeën gebruiken om te brainstormen over de IM-stappen zoals deze passen bij de door jou te ontwikkelen interventie.

Suzanne Haeyen

Suzanne Haeyen is beeldend therapeut, MATH, voorzitter leerkring Vaktherapie, Scelta, expertisecentrum voor persoonlijkheidsproblematiek, GGNet, hoofddocent Hogeschool van Arnhem en Nijmegen CTO, lid KenVaK, docent Master of Arts Therapies en promovenda Radboud Universiteit Nijmegen.

Keuze 1

Een nieuwe Handleiding Interventiebeschrijvingen vaktherapeutische beroepen

De Commissie Product- en Module Ontwikkeling (CPMO) van de FVB heeft als doelstelling het stimuleren van de ontwikkeling van interventiebeschrijvingen in de vorm van producten en modules voor de verschillende vaktherapieën. Zij heeft een nieuwe indeling van interventiebeschrijvingen voor de vaktherapeutische beroepen ontwikkeld in samenspraak met de praktijk. Dit heeft geresulteerd in een nieuwe handleiding met bijbehorende formats. Er zal allereerst worden stilgestaan bij het belang van interventiebeschrijvingen vaktherapie binnen een kennisontwikkende beroepsgroep en het ontwikkelingstraject van de handleiding en de formats. Voorts zullen de formats nader worden toegelicht.

Rix van der Beek

Rix van der Beek is muziektherapeut en voorzitter van de Commissie Product- en Moduleontwikkeling van de Federatie Vaktherapeutische Beroepen.

Keuze **2**

Dementie & Palliatieve zorg

Sessievoorzitter: Margreet Verboom

De juiste snaar met muziek: effecten van muziektherapie bij dementie met gedragsproblemen

Anna-Eva Prick

Implementatie van muziektherapie in de palliatieve zorg: bevorderende en belemmerende factoren

Teun van Rossum

Art therapy and the palliative patient in a hospice

Dagmar Linz

Keuze 2

De juiste snaar met muziek: effecten van muziektherapie bij dementie met gedragsproblemen

Veel mensen met dementie krijgen vroeg of laat gedragsproblemen. Probleemgedrag bij dementie is gedrag van iemand met dementie waarmee zij-/hijzelf of haar/zijn omgeving moeilijk kan omgaan zoals apathie, angst, depressie, wanen, rusteloosheid, dwalen, woedeaanvallen, claimgedrag en het weigeren van medewerking. Dit gedrag levert veel stress op en het reduceren van dit gedrag blijkt een uitdaging. Psychofarmaca kunnen gedragsproblemen verminderen, maar ze hebben ook negatieve bijwerkingen. Het advies dat steeds meer geldt is om eerst een psychosociale interventie aan te bieden, zoals muziektherapie.

Het doel van ons project is om een muziektherapeutische interventie te ontwikkelen, implementeren en te evalueren voor het verminderen van probleemgedrag bij mensen met dementie in een verpleeghuis. Dit onderzoek past in het huidige streven om interventies bij mensen met dementie af te stemmen op maximaal behoud van autonomie en de nog bestaande capaciteiten zoveel als mogelijk te blijven stimuleren. In het onderzoek wordt het effect van actieve individuele muziektherapie vergeleken met twee andere interventies zonder medicatie die momenteel al worden toegepast bij probleemgedrag. Die twee interventies betreffen 1) het passief luisteren naar muziek en 2) een psychosociale interventie zonder muziek. In deze presentatie wordt de achtergrond en werkwijze van dit project/onderzoek gepresenteerd dat begin 2017 van start is gegaan.

Anna-Eva Prick

Dr. Anna-Eva Prick is senior-onderzoeker binnen het landelijk lectoraat KenVaK. Zij is onderzoekscoördinator van het project 'De juiste snaar met muziek'. Daarnaast is zij in de klinische praktijk werkzaam als ouderenpsycholoog en projectlid van 'Miracles of Music'. Februari 2017 is zij gepromoveerd op een RCT-studie naar de effecten van een behandeling met beweging en ondersteuning voor thuiswonende mensen met dementie en hun mantelzorgers.

Keuze 2

Implementatie van muziektherapie in de palliatieve zorg: bevorderende en belemmerende factoren

Uit onderzoek naar de Nederlandse situatie wat betreft de palliatieve zorg komt naar voren dat patiënten meer psychische en spirituele ondersteuning nodig hebben en dat de ondersteuning bij symptomen als angst en somberheid beter kan. Vanuit internationaal onderzoek, zowel kwalitatief als kwantitatief, is de waarde van muziektherapie in de palliatieve zorg op diverse gebieden aangetoond. In pilotonderzoek binnen de oncologische en palliatieve zorg in Nederland komt naar voren dat een muziektherapeutisch aanbod van grote meerwaarde is volgens patiënten, naasten, verplegend en verzorgend personeel en managers. Ondanks de klaarblijkelijke behoefte en de positieve effecten binnen de palliatieve zorg is muziektherapie nog niet structureel ingebed in de palliatieve zorg. Het is dan ook zinvol om te onderzoeken hoe muziektherapie geïmplementeerd kan worden in het behandelaanbod binnen de palliatieve zorg.

Om dit na te gaan, is er een kwalitatief onderzoek gedaan naar de bevorderende en belemmerende factoren bij de implementatie van muziektherapie in de palliatieve zorg in Nederland. Om deze factoren te identificeren zijn zorgprofessionals, cliënten en vrijwilligers geïnterviewd. Om de praktijksituatie in kaart te krijgen, en zodat cliënten, verpleegkundigen en vrijwilligers voorafgaand een beeld kregen van een muziektherapeutisch aanbod in deze context, heeft de onderzoeker een aantal dagen een hospice bezocht en daar een muziektherapeutisch aanbod verzorgd. In de presentatie wordt het onderzoek toegelicht en worden de resultaten gepresenteerd. Daarbij zullen aanbevelingen gedaan worden voor vervolgonderzoek.

Teun van Rossum

Teun van Rossum werkt als docent muziektherapie bij de opleiding Creatieve Therapie van Zuyd Hogeschool en volgt de Master of Arts Therapies. Als muziektherapeut heeft hij gewerkt binnen de Psychogeriatric en Somatische zorg (o.a. NAH).

Keuze 2

Art therapy and the palliative patient in a hospice

Psychosociale problemen bij de palliatieve, terminale patiënt in een hospice kunnen bestaan uit angst, vermoeidheid, pijn, depressieve klachten en aanpassingsstoornissen tijdens de laatste fase van het leven. Vaktherapie beeldend wordt gezien als aanvullende therapie en kan bij de palliatieve patiënt leiden tot versterking van empowerment en verbetering van de kwaliteit van leven in de palliatieve, terminale fase.

In dit onderzoek werden bevorderende en belemmerende factoren onderzocht van integratie van vaktherapie beeldend bij de diverse stakeholders in een hospice. Dit onderzoek is gericht op de ervaring die betrokkenen met vaktherapie beeldend hebben en op de mogelijke effecten voor vaktherapeutische interventies voor de palliatieve patiënt. Het betreft een exploratief, beschrijvend, kwalitatief onderzoek dat werd uitgevoerd in Hospice Rozenheuvel (Rozendaal, Gelderland) in de periode van januari tot juni 2017.

Er werden diverse stakeholders (vaktherapeut beeldend, muziektherapeut, verplegend personeel, andere therapeuten, artsen, patiënten en familieleden) geïnterviewd door middel van individuele gesprekken. Na transcriptie van de interviews vond analyse van de data plaats door middel van een inhoudsanalyse met open en axiale codering. De resultaten, discussie, conclusie en aanbevelingen zullen aan de orde komen in de presentatie.

Dagmar Linz

Dagmar Linz, vaktherapeut beeldend heeft een praktijk 'DALI Art Therapy' in Arnhem. Ze is gespecialiseerd in de oncologische doelgroep. Verder zit ze in het bestuur van de werkveldgroep 'Vaktherapie en Oncologie' en gastdocent op diverse hogescholen.

Keuze 3

(Be)leef in de wijk

De rol van vaktherapeuten in wijkgerichte multidisciplinaire behandelteams

Manon Verdonschot

Drs. Manon Verdonschot is onderzoeker binnen het landelijk lectoraat KenVaK. Zij is als projectleider verbonden aan het RAAK-project '(Be)Leef in de wijk'.

Marij Berghs

Marij Berghs, MDTh, is docent dramatherapie binnen de opleiding Creatieve Therapie van Zuyd Hogeschool. Verder is zij als dramatherapeut werkzaam bij Kentalis.

Martine Bootsma

Martine Bootsma is pedagoog en als docent-onderzoeker verbonden aan de opleiding Creatieve Therapie van Stenden Hogeschool. Ook werkt zij als onderzoeker bij FPC Dr. S van Mesdag.

Barbara Krantz

Barbara Krantz is geregistreerd muziektherapeut (MA) en docent muziektherapie aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Ze is initiator van het project Zing en Groei en werkt als docent-onderzoeker binnen het KenVaKproject (Be)Leef in de wijk.

Vaktherapeuten willen mensen met Licht Verstandelijke Beperkingen (LVB) vaardigheden aanreiken om in de samenleving te kunnen (blijven) functioneren door vaktherapieën in te zetten op het best mogelijke moment (bijvoorbeeld vóór een dreigende crisissituatie) en in de best mogelijke omgeving (bijvoorbeeld thuis, op het werk of op een dagbehandelingslocatie). Hiervoor is samenwerking in de wijk nodig. Hoe kunnen vaktherapeuten aansluiten bij de huidige ontwikkelingen van wijkgericht werken en behandelen in de directe leefomgeving van mensen met een lichte verstandelijke beperking (LVB) en hoe kunnen zij een structurele samenwerking aangaan met wijkgerichte behandelteams? Met deze vraag kwamen zij bij het lectoraat KenVaK van Zuyd Hogeschool. Deze vraag werd vertaald in de onderzoeksvraag: "Hoe kan een verwijz- en behandelroute voor de inzet van vaktherapieën bij mensen met LVB in en rondom behandelteams die wijkgericht werken worden ontwikkeld?".

In drie fasen is antwoord gezocht op deze hoofdvraag. Fase 1 is gericht op het inzicht krijgen in indicaties voor vaktherapie bij mensen met LVB. Om een samenwerking te kunnen aangaan met wijkgerichte behandelteams is het van belang duidelijk te krijgen wanneer vaktherapieën een meerwaarde voor mensen met LVB kan hebben. Hiertoe zijn 6 focusgroepen gehouden met in totaal 22 vaktherapeuten die werken met mensen met LVB. In fase 2 is via interviews met diverse disciplines die samenwerken of doorverwijzen naar vaktherapeuten onderzocht wat nodig is voor interdisciplinair samenwerken. Met de resultaten uit fase 1 en fase 2 is een verwijz-/behandelroute voor vaktherapie in de leefomgeving ontwikkeld. De route biedt een werkstructuur waarin duidelijk is hoe vaktherapeuten tot samenwerking kunnen komen met andere professionals. Dit alles in de context van FACT behandelteams. De eerste ervaringen met de route zijn in fase 3 geëvalueerd. Dit leverde inzichten in veranderingen in indicaties voor vaktherapie, locatie van behandeling en samenwerking met vaktherapeuten binnen FACT als gevolg van de route.

Graag kijken we samen met jullie wat deze resultaten betekenen voor de praktijk en voor vervolgonderzoek.

Keuze 4

Somatisch Onvoldoende verklaarde Lichamelijke Klachten (SOLK)

Sessievoorzitter: Gemma Koolen

Stimuleren van lichaamsbewustzijn bij mensen met chronische pijn
Lia van der Maas

Van zorgvloer naar dansvloer: de inzet van dans-bewegingstherapie bij mensen met SOLK
Ina van Keulen en Simone Kleinlooh

Keuze 4

Stimuleren van lichaamsbewustzijn bij mensen met chronische pijn

De hypothese over het lichaamsbewustzijn bij mensen met chronische pijn bestaat uit twee processen

1) verhoogde en selectieve aandacht voor pijnsignalen (hypervigilantie voor pijn) en 2) verlaging van de mogelijkheid om de aandacht te verleggen naar "normale" lichaamssignalen. Deze disfunctionele manier van lichaamsbewustzijn lijkt een belangrijk aangrijpingspunt te zijn voor behandeling. Er zijn dan ook vele verschillende methodieken die hierop aangrijpen. Echter is er vanuit onderzoek nog geen methodiek die bewezen effectief is en als state of the art aangewezen kan worden. De onderzoeken die zijn gedaan komen tekort in kwaliteit en daarmee ook in zeggingskracht. Psychomotorische therapie is één van de therapievormen die als aangrijpingspunt lichaamsbewustzijn heeft. Binnen Reade (centrum voor revalidatie en reumatologie) is een RCT uitgevoerd binnen de doelgroep chronische pijn. De PMT groepsmodule bestond uit 10 sessies van 1,5 uur en werd toegevoegd aan de treatment as usual voor een deel van de revalidanten. Deze groep werd vergeleken direct na behandeling en op 3, 6 en 12 maanden na behandeling met een groep revalidanten die alleen treatment as usual kreeg. We hebben in dit onderzoek gekeken of lichaamsbewustzijn verandert door het toevoegen van PMT, welk effect een verandert lichaamsbewustzijn heeft op uitkomstmaten als kwaliteit van leven, of lichaamsbewustzijn daadwerkelijk een werkingsmechanisme is van PMT en of mensen met een lager lichaamsbewustzijn meer baat zouden hebben bij PMT dan mensen met een hoog lichaamsbewustzijn.

Lia van der Maas

Dr. Lia van der Maas is in september 2015 gepromoveerd op haar proefschrift 'Psychomotorische therapie in de pijnrevalidatie'. Daarbij werkt zij als psychomotorisch therapeut bij Reade, centrum voor revalidatie en reumatologie in Amsterdam en als docent-onderzoeker bij de Master PMT opleiding op Windesheim.

Keuze 4

Van zorgvloer naar dansvloer: de inzet van dans-bewegingstherapie bij mensen met SOLK

Somatisch onvoldoende verklaarde lichamelijke klachten (SOLK) laten een klinisch en sociaal probleem zien van een breed spectrum van symptomen waar geen bestaande pathologische verklaring voor gevonden kan worden (Edwards et al 2010). De meeste patiënten lijden ook onder angst en depressie (SOLK richtlijn 2010). Danstherapeuten zien deze groep, zowel binnen de GGZ als eigen praktijk, steeds meer toenemen. Dat gebeurt nogal eens omdat ze elders niet verder komen of andere hulpverleners geen aanpak weten. Een survey onder danstherapeuten in Nederland (2015) laat zien dat 98% van de danstherapeuten met cliënten met psychosomatische klachten werkt. De niet-dualistische aanpak in dans-bewegingstherapie wordt verondersteld één van de werkzame factoren te kunnen zijn. Daarnaast lijkt ook de focus op zingeving, volgens Huber (2015) het belangrijkste aspect met betrekking tot gezondheid, een belangrijk werkzame factor van danstherapie.

Middels een praktijkgericht onderzoek willen we de kennis en ervaring van danstherapeuten bij elkaar brengen, een programma ontwikkelen en de effecten daarvan toetsen. De verwachting om in co-creatie een behandel-aanbod te kunnen ontwikkelen wordt ondersteund door recente literatuur en onderzoeken over de effecten van danstherapie (Goodill 2006; Brauniger 2014, Koch et al 2014; Payne 2015). In de presentatie zullen we ingaan op met name de werkzame factoren en de onderbouwing hiervan vanuit theorie en praktijk en kort ingaan op de onderzoeksopzet.

Ina van Keulen

Ina van Keulen, MDMTh, senior-docent opleiding Creatieve Therapie dans-beweging Zuyd Hogeschool. Expertise in onderwijsontwikkeling dans-bewegingstherapie. Als docent-onderzoeker lid van KenVaK.

Simone Kleinlooh

Simone Kleinlooh, MDMTh is danstherapeut, supervisor en docent danstherapie werkt voor de opleiding Creatieve Therapie dans-beweging van Zuyd Hogeschool en Codarts Master of Arts Therapies in Rotterdam. Zij is tevens als docent-onderzoeker lid van KenVaK.

Keuze 5

Werkingmechanismen

Sessievoorzitter: Corinne Prins

Art Works: de wederkerige relatie tussen beeldend vormgeven en psychische gezondheid

Ingrid Péntzes

Muziektherapie als interventie voor stressvermindering

Martina de Witte

Bewogen door beweging: een onderzoek naar het effect van bewegingselementen op de emotie blijdschap

Jenneke van Geest

Keuze 5

Art Works: de wederkerige relatie tussen beeldend vormgeven en psychische gezondheid

Beeldend therapeuten gaan voor de werking van beeldende therapie uit van een relatie tussen beeldend vormgeven en psychische gezondheid. Aspecten van psychische gezondheid zouden gerepresenteerd worden in de wijze waarop beeldend wordt vorm gegeven. En verandering van deze wijze van beeldend vormgeven zou, middels het therapeutisch inzetten van beeldend materiaal en techniek, leiden tot verandering in psychische gezondheid. Maar is dat daadwerkelijk zo? Wat van de psychische gezondheid wordt dan zichtbaar en wanneer is de inzet van beeldend materiaal dan therapeutisch?

In deze interactieve presentatie wordt deze aanname op de proef gesteld. Op basis van inzichten vanuit o.a. het promotieonderzoek gericht op beeldende therapeutische diagnostiek en actuele literatuur wordt er ingegaan op óf en hoe psychische gezondheid gerepresenteerd wordt in het beeldend vormgeven. En vervolgens wordt de vraag gesteld hoe dit bijdraagt aan de verklaring van de werking van beeldende therapie.

Ingrid Péntzes

Drs. Ingrid Péntzes verricht vanuit KenVaK in samenwerking met Radboud Universiteit Nijmegen een promotieonderzoek gericht op beeldend therapeutische observatie en diagnostiek. Daarnaast is ze senior docent aan de opleiding Creatieve Therapie van Zuyd Hogeschool en aan de Master of Arts Therapies.

Keuze 5

Muziektherapie als interventie voor stressvermindering

Muziektherapie wordt al sinds jaar en dag als interventie ingezet bij stress-gerelateerde klachten. Uit veel verschillende onderzoeken komt naar voren dat muziek stress kan verminderen, onder andere doordat muziek arousalverlagend kan werken. Deze eigenschap van muziek is belangrijk omdat er bij stress sprake is van een verhoogde staat van arousal. Arousal wordt aangeduid als de mate waarin het centrale zenuwstelsel wordt geactiveerd. Een stressvolle situatie leidt tot activatie van het centrale zenuwstelsel, wat onder andere de hartslag en bloeddruk doet toenemen, de ademhaling laat versnellen en de spierspanning verhoogt. Naast deze fysiologische effecten van stress is bekend dat muziek ook de psychologische effecten van stress kan beïnvloeden doordat muziek een sterk appel doet op hersengebieden waar emotieprocessen plaatsvinden. Door specifieke inzet van muziek kunnen stress-gerelateerde emoties zoals angst, mentale onrust en nervositeit worden afgezwakt.

Deze presentatie laat de eerste resultaten zien van een meta-analyse van 69 randomized controlled trials (RCT's), waarin de effecten van muziekinterventies op zowel de fysiologische als de psychologische stress-gerelateerde uitkomstmaten inzichtelijk wordt gemaakt. Ook is er in deze meta-analyse gekeken naar effect-bepalende omstandigheden, zoals specifieke kenmerken van de toegepaste muziekinterventies. Uitkomsten hiervan zullen nader worden toegelicht.

Martina de Witte

Martina de Witte, MMTh NMT is docent bij de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, onderzoeker bij KenVaK en muziektherapeut bij Stevig-Dichterbij. Via promotieonderzoek aan de Universiteit van Amsterdam richt ze zich op het effect van muziek(therapie) op stressvermindering bij mensen met LVB.

Keuze 5

Bewogen door beweging: een onderzoek naar het effect van bewegingselementen op de emotie blijdschap

Emoties zijn door hun sterke relatie met het lichaam en beweging voor dans-bewegingstherapie altijd belangrijk geweest. De veronderstelling dat beweging en emotie met elkaar verweven zijn en dat middels het lichaam en de beweging het innerlijk veranderd of beïnvloed wordt, is een belangrijk uitgangspunt waarop dans-bewegings-therapeuten de werking van hun therapie baseren. Emoties dragen het karakter dat ze expressief zijn, naar buiten gericht. In de (dans)beweging komen de vele affectieve kleurschakeringen van deze emotie tot expressie: in een bepaalde ruimtelijkheid, het gebruik van tijd, intensiteit en gebruik van het lichaam. Kunnen we dit proces ook omdraaien? Is het mogelijk de bewegingskenmerken van een emotionele expressie te dansen en daarmee de innerlijke ervaring van deze specifieke emotie te versterken?

In deze presentatie wordt u meegenomen in de resultaten van een kwantitatief onderzoek gericht op deze impressieve functie van beweging. Hierin werd het effect van het dansen van een specifieke set bewegings-kenmerken op de ervaring van de emotie blijdschap onderzocht. De resultaten uit het onderzoek geven antwoord op de vraag: 'Worden we bewogen door beweging'?

Jenneke van Geest

Jenneke van Geest is dans-bewegings-therapeut en werkzaam als docent aan de opleiding Creatieve Therapie van Zuyd Hogeschool. Dit jaar rondt zij haar Master of Arts Therapies af. Daarnaast studeert zij ook Laban/Bartenieff Movement Studies in Berlijn.

keuze 6

Workshop

Systemische N=1 in de praktijk

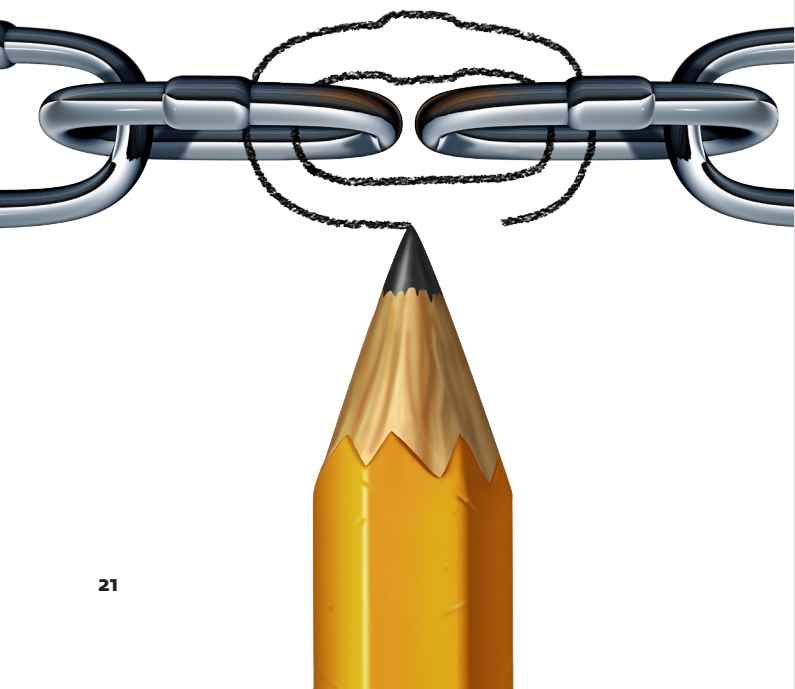
De laatste jaren is de behoefte om de effectiviteit van vaktherapeutische behandelingen aan te tonen urgent geworden. Het Zorginstituut Nederland (ZIN) doet in 2020 uitspraak over de effectiviteit van vaktherapie en over de bekostiging hiervan binnen de verzekerde zorg. Hiernaast ontstaat steeds vaker een wens bij de vaktherapeut zelf om meer inzicht te krijgen in behandelresultaten, ervaringen en tevredenheid van cliënten. Een gerandomiseerde controle studie (RCT) wordt als 'gouden standaard' gezien om effect aan te tonen. Een RCT is een design waarbij gewerkt wordt met een interventiegroep en een controlegroep en moet voldoen aan een aantal strikte criteria, zoals eenduidige inclusie- en exclusie criteria en een gestandaardiseerde behandeling. Voor vaktherapeuten is een dergelijke effectevaluatie vaak ondoenlijk, terwijl de wens om behandeling op een adequate manier te evalueren blijft bestaan. Om individuele behandelingen of behandeling van groepen cliënten in een praktijk te evalueren kan een 'case study' ($n=1$) een goed toepasbaar alternatief zijn. Door studies te stapelen kunnen uitspraken gedaan worden over groepen. Hoewel er regelmatig discussie is over deze aanpak, wordt deze tegelijkertijd sinds jaar en dag door belangrijke instituten aangemerkt als een geaccepteerd design. Er zijn verschillende typen $n=1$ studies. Marinus Spreen ontwikkelde de systemische $N=1$ methode. Hierbij worden resultaten van en ervaringen met de interventie geëvalueerd met behulp van het netwerk van de cliënt en waar mogelijk ook met de cliënt zelf. Binnen deze workshop/presentatie wordt geoefend met en uitleg gegeven over het hoe en waarom van deze aanpak.

Sonja Aalbers

Sonja Aalbers, MMTh, is promovenda aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Zij doet onderzoek naar de effectiviteit van muziektherapie bij depressie, werkt als docent aan Stenden Hogeschool en als muziektherapeut in haar eigen praktijk.

Liesbeth Bosgraaf

Liesbeth Bosgraaf, MATH, is promovenda aan de Rijksuniversiteit Groningen waar ze onderzoek doet naar de werkzame elementen van beeldende therapie. Hiernaast is ze docent-onderzoeker aan de opleiding Creatieve Therapie aan Stenden Hogeschool en beleidsadviseur bij Zorggroep Alliade.

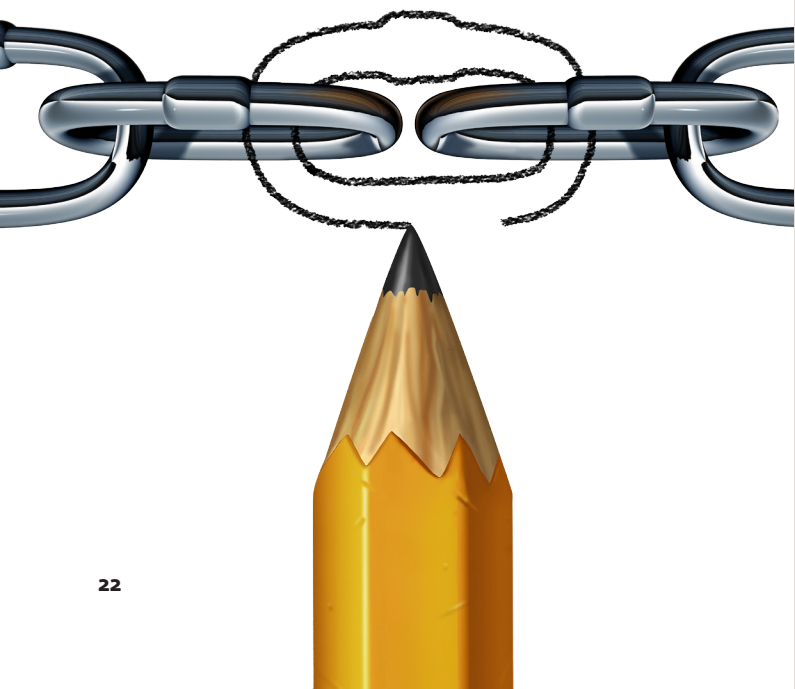

Keuze 7

Workshop

Impressief werken, een kunstzinnig therapeutische werkvorm, beleefd vanuit muziek, beeld en spraak/drama

In deze workshop worden drie kunstzinnig therapeutische media, beeldend, muziek en spel/spraak gecombineerd aangeboden. Na een korte inleiding over de rol van impressief werken in de kunstzinnige therapie, gaan we aan de slag met het ervaren van oefeningen uit de drie media. Bij impressieve therapie wordt gewerkt vanuit Mindfulness, dat wil zeggen met aandacht de oefening uitvoeren en waarnemen hoe deze in je (na)werkt. Het centrale thema in deze workshop is het werken met ritmes in de therapie. We zullen vanuit de drie media daarvan iets laten proeven. Deze workshop is voor iedereen toegankelijk; ook mensen die nooit muziek maken, tekenen of met spel & spraak bezig zijn, kunnen direct meedoen en de werking van ritme ervaren.

Esther Vis

Esther Vis is kunstzinnig therapeut beeldend en muziek. Haar specialisaties zijn GGZ, NAH en kinderen. Ze is docent Kunstzinnige Therapie bij Hogeschool Leiden sinds 2008 en MEd. HGZO.

Anita Schreuders

Anita Schreuders is kunstzinnig therapeut beeldend. Haar specialisaties zijn VGZ en speciaal onderwijs. Ze werkt sinds 2008 als docent Kunstzinnige Therapie Hogeschool Leiden en volgde ten dele de Master of Arts Therapies.

Jessica Westerkamp

Jessica Westerkamp is dramatherapeut (HsU). Haar specialisaties zijn jongvolwassenen met verslavingsproblematiek en levensvragen. Zij is docent en medeoprichtster van de opleiding Kunstzinnige Therapie Spraak/Drama sinds 2013.

Keuze 8

Workshop

Express Drama: over de meerwaarde van een eigenwijze dramatherapeutische interventie op school

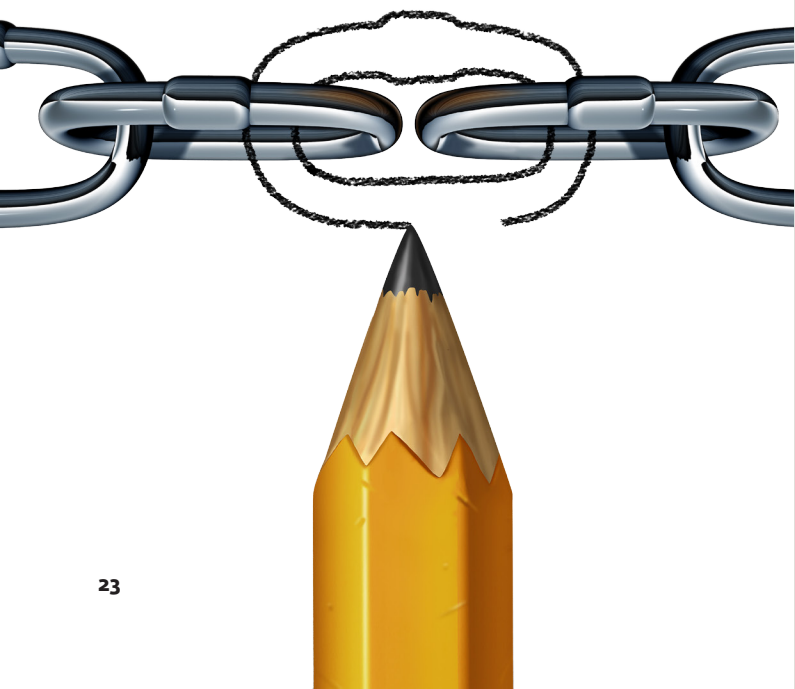
Express is een dramatherapeutische interventie in te zetten op scholen voor kinderen of adolescenten die extra ondersteuning kunnen gebruiken in hun sociaal-emotionele ontwikkeling. 'Express' richt zich niet op behandelen maar biedt leerlingen, zowel buiten als in de klas, een veilig plek om hun problemen te ventileren, hun gevoelens en gedachten te kunnen uiten, te spelen met persoonlijke thema's en plezier te ervaren in spel. Tevens biedt het zorgteam, mentoren en/of leerkrachten/docenten een extra hulplijn in het zorgdragen voor de klas. Op korte termijn is de doelstelling van 'Express' gericht op het beter kunnen ventileren van problemen, verlagen van stress/spanning en (vroeg) signaleren van gedragsproblematiek. De langetermijndoelen zijn het stimuleren van de sociaal emotionele ontwikkeling, het vergroten van groepscohesie en het ondersteunen van het pedagogisch klimaat in de klas. De resultaten van de eerste kleinschalige pilotstudies zijn positief.

Express is gebaseerd op een methode vanuit de VS, de ALIVE (Animating Learning by Integrating and Validating Experience) methode genaamd. In de VS is deze al veelvuldig toegepast en onderzocht. De methode is gebaseerd op 'developmental transformations'. Recent is een vertaling gemaakt naar de Nederlandse context en gepubliceerd als de 'Express'-methode. 'Express' kan worden toegepast binnen bijvoorbeeld (speciaal)basis, voortgezet onderwijs, maar ook binnen een orthopedagogisch-didactisch centrum.

In de workshop wordt Express spelenderwijs uiteengezet en komen de meest recente ontwikkelingen en onderzoekresultaten aan bod.

Marc Willemsen

Drs. Marc Willemsen doceert aan de opleiding Creatieve Therapie van de Hogeschool Utrecht. Hij is geregistreerd dramatherapeut, psychodramatherapeut, groepswerker en een graduate in DvT, als (aspirant) supervisor (LVSC) verbonden aan LSV, leidt Stichting DvT-Noord en is initiator van praktijk Het Speelvlak.

Keuze 9

Effecten in de GGZ

Sessievoorzitter: Manon Verdonschot

Op zoek naar je eigen beeld: Werkzame aspecten bij individuele hulpvraag in heterogene cliëntgroep
Sanne van Gelder

Muziektherapie: de brug naar beter? Een vergelijkende effectstudie tussen receptieve en actieve muziektherapie
Nele Van den Berghe

Het effect van beeldende therapie bij patiënten met persoonlijkheidsstoornissen; een randomised controlled trial
Suzanne Haeyen

Keuze 9

Op zoek naar je eigen beeld: Werkzame aspecten bij individuele hulpvraag in heterogene cliëntgroep

Uit grootschalig onderzoek van de Wereld Gezondheidsorganisatie blijkt dat meer dan de helft van mensen met psychische stoornis op een bepaald moment voldoet aan de criteria van meer dan één stoornis. Hoewel het systeem van diagnosestelling eenvoudiger en eenduidiger is geworden door de introductie van de DSM is kritiek erop dat het zou voorbijgaan aan de specifieke kenmerken van cliënten en dat de behandeling – afgestemd op de diagnose – slechts in een krappe meerderheid effectief is. Toch richt onderzoek zich vaak op een specifieke diagnose of kenmerken daarvan. Dit zorgt ervoor dat resultaten scherp kunnen worden afgebakend maar maakt overdraagbaarheid van die resultaten niet noodzakelijk makkelijker. Ook recent onderzoek over beeldende therapie richt zich op specifieke diagnoses of kenmerken daarvan. Wat als je cliëntgroep echter diagnose-overschrijdend is of heterogeen, en gemeenschappelijke klachten op de voorgrond staan in plaats van een gedeelde diagnose?

Dit kwalitatief onderzoek richt zich op de werkzame factoren van beeldende therapie bij volwassenen in een heterogene groep in het beantwoorden van hun individuele hulpvraag.

Met de uitkomsten van dit onderzoek tracht de onderzoeker een bijdrage te leveren aan de kennis over de werkzame factoren van beeldende therapie in het behandelen van een heterogene groep. Doel van dit onderzoek is het ook verbeteren van de kwaliteit van beeldende therapie in de praktijk, en ontstane kennis te koppelen aan reeds bestaande theorieën over het behandelen van heterogene groepen.

Sanne van Gelder

Sanne van Gelder is beeldend therapeut vzw Sint Annendael Diest (B) en docent Beeldende Therapie bij de opleiding Creatieve Therapie van Zuyd Hogeschool.

Keuze 9

Muziektherapie: de brug naar beter? Een vergelijkende effectstudie tussen receptieve en actieve muziektherapie

Deze presentatie gaat in op een vergelijkend vooronderzoek, 'Muziektherapie, de brug naar beter?' genaamd. In deze clinical controlled trial werd het effect van receptieve muziektherapie, actieve muziektherapie of de combinatie vergeleken bij patiënten die nog geen muziektherapie volgden. Hierbij werd gekeken of er een afname was van psychosociale klachten, gemeten met de vier dimensionale klachtenlijst (Terluin, 1996, 1998 en 2006). Er zijn nagenoeg geen studies waarin receptieve muziektherapie en actieve muziektherapie met elkaar worden vergeleken (Atiwannapat et al., 2016). Een vergelijkende studie zou een meer gerichte inzet kunnen betekenen van beide therapievormen.

Deelnemers aan dit onderzoek volgden therapie op het daghospitaal van de PAAZ van het AZ Nikolaas. Een psychiatrische afdeling van een algemeen ziekenhuis (PAAZ) wordt gekenmerkt door een heterogene groep van patiënten met psychiatrische problemen, al dan niet reeds gediagnosticeerd, met somatische co-morbiditeit. De meest voorkomende diagnoses zijn 'aan middelen gebonden stoornissen' (42%) bij mannen, en 'stemmingsstoornissen' (34%) bij vrouwen (Geestelijk Gezond Vlaanderen, 2012 en 2016). Er werd gewerkt met open therapiegroepen om zodoende aan te sluiten bij de werkwijze binnen deze PAAZ, waarbij sprake is van een vrije therapiekeuze. Door de keuze om aan te sluiten bij de praktijk was randomisatie niet mogelijk en was er een ongelijke verdeling over de groepen. Er wordt in deze presentatie dieper ingegaan op de onderzoeksmethode en de resultaten van dit onderzoek.

Nele Van den Berghe

Nele Van den Berghe is sinds 2012 werkzaam als muziektherapeute op de PAAZ (acute psychiatrie) van het AZ Nikolaas (België) met een heterogene patiëntenpopulatie. Sinds 2013 zetelt zij in het bestuur van de BVCT-ABAT vzw en zit zij de vakgroep Muziektherapie voor.

Keuze 9

Het effect van beeldende therapie bij patiënten met persoonlijkheidsstoornissen; een randomised controlled trial

In de geestelijke gezondheidszorg is beeldende therapie een veel gebruikte vorm van behandeling voor mensen met persoonlijkheidsstoornissen. Het mist echter een degelijke wetenschappelijke onderbouwing. Daarom hebben wij een gerandomiseerde gecontroleerde trial uitgevoerd om de effecten van beeldende therapie op psychologische functioneren en welzijn te onderzoeken. In deze studie werden 74 volwassen deelnemers willekeurig toegewezen aan (1) een wekelijkse beeldende therapie groep (1,5 uur, 10 weken) of (2) een wachtlijstconditie. Deelnemers waren allen gediagnosticeerd met een persoonlijkheidsstoornis cluster B/C (SCID-II) en geïndiceerd voor poliklinische behandeling. Het beeldende therapie interventieprotocol was gebaseerd op elementen van Dialectische Gedragstherapie en Schema gerichte therapie. De primaire uitkomstmaten waren gericht op: aanvaarding van ervaringen/vermijden van onaangename innerlijke ervaringen, welzijn, mate van aanwezigheid van adaptieve en maladaptieve schemamodi en het niveau van psychische klachten. In deze presentatie worden de resultaten van deze studie besproken en implicaties voor de klinische praktijk beschouwd.

Suzanne Haeyen

Suzanne Haeyen is beeldend therapeut, MATH, voorzitter leerkring Vaktherapie, Scelta, expertisecentrum voor persoonlijkheidsproblematiek, GGNet, hoofddocent Hogeschool van Arnhem en Nijmegen CTO, lid KenVaK, docent Master of Arts Therapies en promovendus Radboud Universiteit Nijmegen.

Keuze 10

Meten

Sessievoorzitter: Martine Haak

Meten van lichaamsbeleving
Mia Scheffers

Hoe cope je ermee? Muzikale gedragspatronen en coping in de muziektherapeutische (groeps)improvisatie
Patric Driessen

Stay Tuned - De rol van de werkalliantie in vaktherapie bij jongeren in het gedwongen kader
Gemmy Willemars en Evelyn Heynen

Keuze 10

Metten van lichaamsbeleving

Bij lichaamsbeleving gaat het om een persoonlijke, dus subjectieve, interpretatie van de eigen lichamelijkheid. Het betreft de individuele wijze waarop iemand het eigen lichaam ervaart en beoordeelt, waarbij zowel gevoelsmatige als perceptuele en cognitieve aspecten een rol spelen. Lichaamsbeleving is een paraplubegrip, waaronder bijvoorbeeld lichaamsattitude, lichaamstevredenheid en lichaamsbewustzijn vallen. Het positief beïnvloeden van lichaamsbeleving wordt in het beroepsprofiel van de psychomotorisch therapeut als één van de kerninterventies beschreven. Het meten van lichaamsbeleving is daarom essentieel voor het beter onderbouwen en evalueren van psychomotorische interventies. Mogelijk is het meten van aspecten van dit concept ook voor andere vaktherapeutische disciplines relevant. Goede zelfrapportage instrumenten zijn een eerste vereiste voor goede diagnostiek en evaluatie van lichaamsbeleving, maar zijn schaars binnen het Nederlandse taalgebied. Recent is een studie over de psychometrische evaluatie van een oorspronkelijk Duits instrument op het gebied van lichaamsattitude gereed gekomen, waarvan verslag wordt gedaan.

Een verstoorde of negatieve lichaamsbeleving speelt bij veel vormen van psychopathologie een rol. Meten van aspecten van lichaamsbeleving kan meer inzicht geven in de specifieke problematiek op het gebied van lichaamsbeleving in relatie tot de stoornis en kan daarmee bijdragen aan een betere, want meer gerichte behandeling.

Enkele recente studies naar de aard en ernst van de verstoring van lichaamsbeleving bij o.a. mensen met een somatoforme stoornis en mensen met een posttraumatische stress-stoornis worden besproken. Tevens wordt kort ingegaan op het meten in de praktijk en op de relatie met Routine Outcome Monitoring.

Mia Scheffers

Drs. Mia Scheffers werkte ruim 20 jaar als psychomotorisch therapeut en seksuoloog binnen de traumabehandeling (Centrum '45 en eigen praktijk). Zij is als bewegingswetenschapper verbonden aan het lectoraat Bewegen, gezondheid en welzijn van Hogeschool Windesheim.

Keuze 10

Hoe cope je ermee? Muzikale gedragspatronen en coping in de muziektherapeutische (groeps)improvisatie

In deze presentatie wordt ingegaan op een kwantitatief, verkennend onderzoek over het mogelijke verband tussen muzikale gedragspatronen (MGP) en coping in de muziektherapeutische (groeps)improvisatie bij cliënten met een verslaving binnen de klinische opname. In een kleinschalig vooronderzoek met 36 cliënten werden muzikale verschijningsvormen gebundeld vanuit de vraag "Wat heb je in de improvisatie gedaan om je op je gemak te voelen?". Hierachter schuilt de vraag of cliënten een manier van spelen inzetten om zich in het spel prettig te voelen en of er een muzikale coping bestaat op het moment dat de cliënt spanning ervaart.

Binnen het voorliggende onderzoek werd een lijst met 16 muzikale gedragspatronen (MGP) ontwikkeld die het spel van de cliënt op verschillende manieren beschrijft. In de uitvoeringsfase werden 13 cliënten met een verslaving binnen een psychiatrische instelling in Duitsland onderzocht door middel van het invullen van de "MGP Zelfobservatielijst" na een vrije improvisatie en de "Ehrenfelder Inventar zum Bewältigungsstil" (EBS) een Duitse vertaling van de "Utrechtse Coping Lijst". Daarbuiten zijn de improvisaties door vijf muziektherapeuten bekeken en beschreven met behulp van de "MGP Observatielijst".

In de presentatie zal ik de eerste resultaten van mijn onderzoek bespreken die een antwoord op de vraag trachten te geven of er een samenhang bestaat tussen MGP's en copingsmechanismen van cliënten met een verslaving. Kan een MGP of kunnen combinaties van de MGP's gekoppeld worden aan de coping van de cliënt? Is coping hoorbaar in het spel? Is de ontwikkelde lijst geschikt om het spel genuanceerd te beschrijven en van daaruit copingstrategieën af te leiden?

Patric Driessen

Patric Driessen is muziektherapeut en leidinggevende bij de afdeling Vaktherapie bij LVR-Kliniek Bedburg Hau (D). Hij is gespecialiseerd in verslaving en persoonlijkheidsstoornissen in de psychiatrie. Van 2002 tot 2012 was hij als muziektherapeut werkzaam bij VvGI te Venray/Venlo.

Keuze 10

Stay Tuned - De rol van de werkalliantie in vaktherapie bij jongeren in het gedwongen kader

Jongeren, die zijn opgenomen in het gedwongen Kader (jeugddetentie, jeugdzorgplus of GGZ), kampen met complexe gedrags- en ontwikkelingsproblematiek en zijn hierdoor moeilijk behandelbaar. Essentieel voor een succesvolle behandeling is een goede werkalliantie. Werkalliantie verwijst naar de kwaliteit van de samenwerkingsrelatie tussen cliënt en therapeut; deze vormt een doorslaggevend element in een succesvol en effectief therapieverloop. Centraal staat hierbij de band die therapeut en cliënt met elkaar aangaan, het gemeenschappelijke doel en de taak (het vaktherapeutische middel) waarmee zij dit kunnen bereiken. De werkalliantie binnen vaktherapie kenmerkt zich door de methodische inzet van middelen vanuit dans, drama, beweging, sport en muziek. Dit voegt - in vergelijking met verbale behandelvormen - een extra dimensie in het contact toe en kan de interactie versterken.

Het onderzoek Stay Tuned richtte zich op het ontwikkelen van een meetinstrument om de werkalliantie van jongeren en vaktherapeuten in het gedwongen kader in kaart te kunnen brengen. In een tweede stap werd de longitudinale ontwikkeling van werkalliantie middels dit instrument geïnventariseerd. In de huidige presentatie zullen het onderzoek en de resultaten gepresenteerd worden.

Gemmy Willemars

Gemmy Willemars, MATH, is docent aan de Hogeschool Utrecht richting Creatieve therapie, senior geregistreerd beeldend therapeut en onderzoeker bij KenVaK, waar ze één van de onderzoekers is bij het onderzoek Stay Tuned, de werkalliantie tussen vaktherapeuten en jongeren in gedwongen kader.

Evelyn Heynen

Dr. Evelyn Heynen is docent-onderzoeker aan de Universiteit van Maastricht en werkt bij KenVaK, o.a. voor Stay tuned. Verder verricht ze met Hogeschool Leiden en de Universiteit van Amsterdam onderzoek naar het leefklimaat in de gesloten jeugdzorg.

Creative minds

Body en brein binnen vaktherapie nader beschouwd

Susan van Hooren is lector van de landelijke coöperatie KenVaK en hoofdopleider van de landelijke masteropleiding Master of Arts Therapies. Daarnaast is zij als universitair docent werkzaam bij de faculteit Psychologie en Onderwijs-wetenschappen van de Open Universiteit.

Dimphy Fikke, MATH, is docent-onderzoeker bij KenVaK in het project Creative Minds. Daarnaast werkt zij als beeldend therapeut bij het UMC Utrecht op de afdeling Psychiatrie en werkte ze als docent op de bacheloropleiding Creatieve Therapie aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Ronnie Minnaard is docent bij de opleiding Mens en Techniek| Biometrie van Zuyd Hogeschool, onderzoeker binnen Creative Minds en is gepromoveerd op spiermassa(verlies) en -functie aan Maastricht University, bewegingswetenschappen.

Marc Koppert is docent bij de opleiding Mens en Techniek| Biometrie van Zuyd Hogeschool, onderzoeker binnen Creative Minds en is gepromoveerd aan de Universiteit Utrecht op computermodellen van het brein en epileptische aanvallen.

Rachelle Engelbert is tutor bij Creatieve therapie van Zuyd Hogeschool, draagt als onderzoeker bij aan Creative Minds en heeft vorig jaar haar bachelorthesis verricht binnen Creative Minds.

Anemone van Zijl is docent bij Creatieve therapie van Hogeschool van Arnhem Nijmegen en bij de opleiding Docent Muziek van Zuyd Hogeschool. Ze is tevens als onderzoeker verbonden aan Creative Minds en is gepromoveerd op een onderzoek naar muziek en emoties aan de Universiteit van Jyväskylä in Finland.

Het ervarings- en handelingsgerichte karakter van vaktherapeutische interventies veronderstelt dat onbewuste processen plaatsvinden die specifieke effecten teweeg brengen. Deze onbewuste processen zouden in kaart gebracht kunnen worden door metingen aan het lijf en brein te verrichten. De vraag is of deze metingen kunnen worden ingebed binnen vaktherapeutische handelingen en of we met deze metingen inzicht kunnen krijgen in veronderstellingen waar vaktherapeuten zich op baseren. Om deze vragen te onderzoeken is een community of practice opgezet met onderzoekers, biometristen, vaktherapeuten en studenten. Per vaktherapeutische discipline zijn onderzoeksprojecten geïnitieerd, waarbij tijdens werkvormen is nagegaan of metingen aan het lijf of brein op een valide wijze verricht konden worden. Metingen richtten zich op hartslagfrequentie, hartslagvariabiliteit, huidgeleiding en hersenactiviteit. Vervolgens zijn veronderstellingen vanuit theorie of praktijk getoetst door experimenteel onderzoek. Daartoe zijn meerdere vaktherapeutische werkvormen ontwikkeld en gestandaardiseerd. Tijdens het uitvoeren van deze werkvormen zijn hartslagfrequentie, hartslagvariabiliteit, huidgeleiding of hersenactiviteit gemeten, als ook de subjectieve ervaringen en persoonlijkheidsvragenlijsten. Vanuit deze projecten is geconcludeerd dat 1) het mogelijk is om psychofysiologische metingen te verrichten tijdens vaktherapeutische werkvormen; 2) er veronderstellingen vanuit vaktherapeutische theorie of praktijk getoetst kunnen worden en 3) er in de praktijk behoefte is aan deze kennis om het handelen verder te onderbouwen.

Tijdens dit mini-symposium zal er meer informatie worden gegeven over deze community of practice en haar uitgangspunten, de wijze waarop de focus wordt gelegd op veronderstellingen vanuit theorie en praktijk, de wijze waarop metingen aan het lijf en het brein plaatsvinden en tevens zal een van de projecten geïllustreerd worden met resultaten en implicaties voor de praktijk.

Keuze 12

Kind & Jeugd

Sessievoorzitter: Marij Berghs

Waarde van speltherapie en spelinterventies als middel bij hulpverlening aan jonge vluchtelingen
Annemieke van de Graaf

Affectregulerende Vaktherapie!
Patricia Tel-Vos

Dance and Connect: (kin)aesthetische ervaring en sociale afstemming - een danstherapeutisch ontwerp
Rosemarie Samaritter

Keuze 12

Waarde van speltherapie en spelinterventies als middel bij hulpverlening aan jonge vluchtelingen

Vluchtelingenkinderen kunnen zich door hun problematische achtergrond, cultuur en leeftijd onvoldoende verbaal uiten. Zij zijn gebaat bij een non-verbale therapievorm zoals speltherapie. Kinderen hebben niet alleen behoefte aan ruimte voor communicatie op hun manier, maar ook aan steun en liefde van hun ouders. Opvoedingsvaardigheden kunnen gedragsproblemen beïnvloeden, maar ook veranderen. Ouders ervaren veel stress door het vluchten en gevlucht zijn. De emotionele belevingen van hun kind is hierbij uit het zicht verloren. Hulpverlening gericht op de ouder-kindrelatie zou op zijn plek zijn als aanvulling op bestaande praktische en psychische hulpverlening aan vluchtelingenkinderen.

De resultaten van het onderzoek biedt zorgverleners informatie over de toegevoegde waarde van speltherapie en het gebruik van spelinterventies (met aandacht voor de ouder-kindrelatie) als middel bij de hulpverlening aan vluchtelingenkinderen. Bovendien kunnen de uitkomsten bijdragen aan de selectie van geschikte therapievormen voor vluchtelingenkinderen in AZC's.

Dit onderzoek is een inventariserend algemeen kwalitatief praktijk onderzoek. Voor dit onderzoek zijn speltherapeuten, drama- en muziektherapeuten en psychologen die werken met jonge vluchtelingen en hun ouders verspreid over Nederland geïnterviewd. De onderzoeksvraag richt zich op hoe vaktherapeuten speltherapeutische interventies inzetten in het werken met kinderen en ouders die wonen in een AZC, waarbij het herstellen van de ouder-kindrelatie de aandacht krijgt. De interviews zijn getranscribeerd en geanalyseerd door middel van open codering, axiale codering en selectieve codering.

Annemieke van de Graaf

Annemieke van de Graaf is werkzaam als speltherapeut in haar eigen praktijk, vrijwilliger voor Warchild, Unicef en Save the Children Nederland voor het project TeamUp en SPH-docent op de Hogeschool van Amsterdam.
www.praktijk-stuk.nl

Keuze 12

Affectregulerende Vaktherapie!

De methode Affectregulerende Vaktherapie (ArVT) is in 2016 in consensus beschreven door een groep beeldend en een groep muziektherapeuten. De FVB/CPMO heeft de methode geaccordeerd en opgenomen in de databank van de FVB.

Affectregulerende vaktherapie biedt een transdiagnostisch kader en werkwijze, waarmee bij diverse problematieken/diagnoses gewerkt kan worden aan het verminderen van gedrags- en of emotionele problemen die zijn ontstaan door verminderde of niet ontwikkelde affectregulatie. Hiermee is het aanvullend op cognitieve of gedragsmatige behandelmethoden. In de methode Affectregulerende vaktherapie worden therapeuthouding en vaktherapeutische materiaalinzet gefaseerd beschreven en improviserend ingezet. Daarbij wordt gebruik gemaakt van denkkaders uit de mentaliserende en affectregulerende behandelwijzen en uit de hechtingstheorie.

Kinderen en jongeren met affectregulatieproblemen ervaren problemen op allerlei gebieden, waaronder het reguleren van eigen spanningen, het richten en reguleren van aandacht, het afstemmen op de ander, het opvangen en interpreteren van sociale signalen, tijdens samenspelen (o.a. in beurtwisseling) en samenwerken, het stil staan bij gevoelens, in het verwoorden van gevoelens en/of het reguleren van emoties en gedrag (zelfregulatie).

Deze onderliggende problemen worden vaak zichtbaar in emotionele- en gedragsproblemen. Affectregulatieproblemen kunnen ontstaan door een problematische gehechtheid, ASS, ADHD, LVB en traumatische ervaringen of een combinatie van deze factoren. Zo vroeg mogelijk ondersteuning en behandeling bieden kan grotere problemen zoals leerproblemen, stagnatie van de ontwikkeling en het ontwikkelen van psychopathologie, voorkomen. Vaktherapie is een laagdrempelige, ervaringsgerichte behandelvorm, waarmee in de praktijk blijkt dat affectregulatie (alsnog) mogelijk is en zelfregulatie gestimuleerd wordt.

Patricia Tel-Vos

Patricia Tel-Vos, MATH, is senior geregistreerd vaktherapeut beeldend en spel, docent methodiek beeldend Creatieve Therapie, Hogeschool Utrecht. Ze heeft een vrijgevestigde praktijk voor beeldende en speltherapie (www.kinderpraktijkvos.nl) en is betrokken bij het FVB Kennisnetwerk Affectregulerende Vaktherapie.

Keuze 12

Dance and Connect: (kin)aesthetische ervaring en sociale afstemming - een danstherapeutisch ontwerp

In deze presentatie zullen twee studies worden voorgesteld waarin de toepassing van danstherapie bij kinderen met autisme werd onderzocht.

In de ontwikkeling van kinderen speelt een goed verlopende non-verbale afstemming een grote rol om tot wederkerige interpersoonlijke relaties te komen. De ouder/verzorger stemt zich in hoge mate af op de behoeftes van het kind en zorgt met zijn handelingen voor een goede omheining. In de vroege afstemmingsrelatie ontwikkelen zich het onderscheid tussen zelf en ander. De ontwikkelde hechtingspatronen zijn van belang voor alle betekenisvolle relaties gedurende de levensloop. De ontwikkeling van deze (interpersoonlijke) non-verbale regulatie is een complex samenspel van neurobiologische en sociaal emotionele aspecten. Bij kinderen met autisme kan dit proces belemmerd worden door atypische vormen van contact name. De regulatie van de non-verbale interactiepatronen tussen kind en verzorger ontwikkelt zich dan niet vanzelfsprekend.

Danstherapie volgens de Shared Movement Approach (SMA) richt zich op de ontwikkeling van wederkerig contact en non-verbale afstemming bij kinderen en jongeren met autisme. Deze methode werd ontwikkeld vanuit de retrospectieve observatie van de bewegingsinterventies van de danstherapeut tijdens de non-verbale afstemming met jonge cliënten met autisme. In de presentatie zal worden ingegaan op het onderzoeksproces naar de kenmerken van deze danstherapeutische interventie.

Danstherapeuten zijn specifiek geschoold in het observeren van non-verbaal gedrag. Vanuit de retrospectieve analyse van de non-verbale afstemmingspatronen van kinderen met autisme tijdens danstherapie werden non-verbale markers voor de non-verbale oriëntatie, engagement en synchronisatie beschreven. De presentatie zal ingaan op de toepassingsmogelijkheden van de ontwikkelde observatielijst in therapie en onderzoek.

Rosemarie Samaritter

Dr. Rosemarie Samaritter werkt als geregistreerd senior danstherapeut in eigen praktijk en als supervisor bij Zuyd Hogeschool. Zij is senior beleidsmedewerker onderzoek bij Codarts MA Arts Therapies en als postdoc onderzoeker voor KenVaK.

Keuze 13

Effecten angst & stemming

Sessievoorzitter: Huub Notermans

Muziektherapie voor depressie: Uitkomsten van een Cochrane review en meta-analyse

Sonja Aalbers

Dramatherapie & Schematherapie Ervaringen met een integratieve groepstherapie

Katrin Bange

Het effect van IPT- dramatherapie gemeten. Een behandeling voor cliënten met depressie in de GGZ SP

Karin van der Wiel

Keuze 13

Muziektherapie voor depressie: Uitkomsten van een Cochrane review en meta-analyse

Deze presentatie geeft een update van de Cochrane review 'Music therapy for depression' (Maratos 2008). Depressie is een veel voorkomende psychische ziekte en treft wereldwijd miljoenen mensen van alle leeftijden. Wanneer depressie langer aanhoudt kan dit veel lijden en problemen veroorzaken in zowel thuis-, school- als werksituaties. Doorgaans worden mensen behandeld met medicatie en psychotherapie, maar niet iedereen heeft hier voldoende baat bij. Muziektherapie kan een zinvolle behandeling voor depressief zijn, maar de review uit 2008 over muziektherapie voor depressie geeft onvoldoende inzicht in de huidige beschikbare evidentie. Een update was nodig.

De doelen zijn het in kaart brengen van het effect van muziektherapie voor depressie bij mannen en vrouwen van alle leeftijden met gerandomiseerde controle studies (RCTs) waarin muziektherapie vergeleken werd met standaardbehandeling, psychologische of farmacologische behandeling en het in kaart brengen van het effect van actieve muziektherapie versus receptieve muziektherapie. In deze studie is gebruik gemaakt van een systematische review. Alle RCT's uit alle landen ter wereld en in alle talen waren geschikt om mee te nemen. Twee mensen hebben onafhankelijk van elkaar alle studies bekeken. Op basis van overeenstemming is bepaald welke studies definitief meegingen. Met behulp van deze review is belangrijke informatie gevonden over de huidige kennis over de effecten van muziektherapie op depressie. Ook is inzicht verkregen in beperkingen van de meegenomen studies en in de kwaliteit van de evidentie per uitkomst. In de presentatie zal uitleg gegeven worden over een systematic review en worden de conclusies gepresenteerd.

Sonja Aalbers

Sonja Aalbers, MMTh, is promovenda aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Zij doet onderzoek naar de effectiviteit van muziektherapie bij depressie, werkt als docent aan Stenden Hogeschool en als muziektherapeut in haar eigen praktijk.

Keuze 13

Dramatherapie & Schematherapie Ervaringen met een integratieve groepstherapie

Dramatherapie en schematherapie hebben veel overeenkomsten en worden in de praktijk vaak gecombineerd. Juist bij cliënten met cluster C persoonlijkheidsproblematiek zou de dramatherapie, door haar brede arsenaal aan experiëntiële technieken het behandel-effect van de schematherapie kunnen vergroten. Er is echter nog weinig evidentie over de effectiviteit van beide therapievormen bij deze doelgroep beschikbaar. Ook kennis over hoe deze therapievormen effectief geïntegreerd kunnen worden aangeboden ontbreekt. Het in kaart brengen van ervaringen van cliënten en hun therapeuten is nodig om deze kennis te vergroten.

Dit kwalitatieve onderzoek geeft antwoord op de vraag hoe cliënten met cluster C persoonlijkheidsproblematiek en hun therapeuten in de vrijevestigde praktijk het proces van een groepsbehandeling ervaren, waarbij dramatherapie en schematherapie geïntegreerd worden aangeboden. Hoe combineren de therapeuten beide therapievormen en hoe wordt dit ervaren? Wat ervaren de betrokken cliënten en hun therapeuten als werkzame interventies en effecten van deze behandeling? Om deze vragen te beantwoorden, zijn de ervaringen van de betrokken cliënten, hun therapeuten en experts verzameld en geanalyseerd. In deze presentatie zullen de resultaten van het onderzoek u een kijkje in de keuken van de praktijk geven.

Katrin Bange

Katrin Bange werkt als dramatherapeut en schematherapeutisch werker i.o. in haar eigen praktijk. Zij behandelt cliënten met o.a. angst- en stemmingsstoornissen, persoonlijkheidsstoornissen en complexe PTSS.

Keuze 13

Het effect van IPT- dramatherapie gemeten. Een behandeling voor cliënten met depressie in de GGZ SP

Een nieuwe ontwikkeling in de behandeling van depressie: Interpersoonlijke Dramatherapie. Interpersoonlijke Psychotherapie (IPT) is binnen de Specialistische GGZ een gangbare behandeling. Dramatherapie samenvoegen met IPT levert een nieuwe behandeling op: Interpersoonlijke Dramatherapie. Deze behandeling maakt volledig gebruik van de werkzame elementen van de IPT, maar verschilt in de uitvoering. De cliënt met een depressie heeft voordeel van werken via oefeningen in dramatherapie. In de praktijk zijn de ervaringen voor behandelaars en cliënten positief. De vraag in deze presentatie is of deze bevindingen 'hard' gemaakt kunnen worden in een effectmeting.

Binnen Cirya GGZ is er onderzoek gedaan. Gedurende 14 weken werd een controlled trial uitgevoerd bij 8 cliënten met als primaire diagnose depressie: 4 cliënten kregen Interpersoonlijke Dramatherapie in een groep als behandeling, soms aangevuld met individuele behandelgesprekken en soms aangevuld met medicatie en 4 cliënten kregen 'care as usual', individuele behandelgesprekken gebaseerd op cognitieve gedragstherapie, soms aangevuld met medicatie. Bij zowel de interventie als de controlegroep zijn direct voor en na de behandeling twee vragenlijsten afgenomen. De IDS-SR-30 om de ernst van de depressieve symptomen te bepalen en de UCL om de coping te meten. De resultaten zijn positief. In de presentatie zal worden ingegaan op de resultaten en op de vraag wat er op basis van deze resultaten gezegd kan worden over Interpersoonlijke Dramatherapie in de Specialistische GGZ voor mensen met een depressie.

Karin van der Wiel

Karin van der Wiel is als dramatherapeut werkzaam vanuit eigen praktijk 'Theater, Training, Therapie'. Zij is student bij de Master of Arts Therapies en als onderzoeker actief bij de ontwikkeling van een nieuwe behandeling voor cliënten met een ernstige depressie.

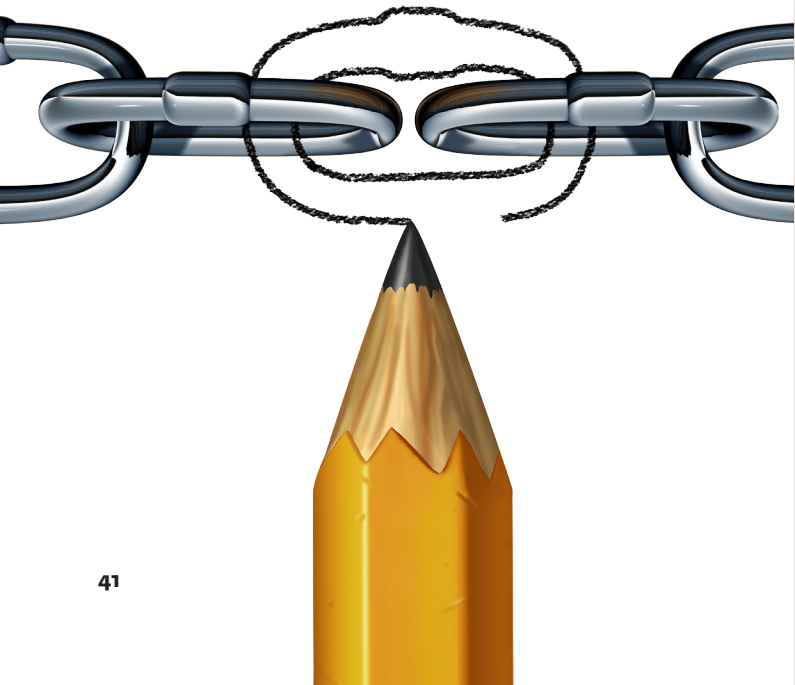

Keuze 14

Workshop

Evidence Based Practice

Afgelopen jaar heeft de opleiding Creatieve Therapie van Zuyd Hogeschool een bijzonder kenmerk EBP toegekend gekregen, maar is dat wel zo bijzonder? Hoe leiden wij professionals op om te balanceren tussen enerzijds de therapeutische toepassing van kunst en anderzijds de toenemende vraag naar bewijs? In deze workshop gaan we in op wat dit spanningsveld betekent voor de hedendaagse creatief therapeutische praktijk. Aan de hand van een concrete casus gaan we in op dit dilemma.

Ingrid Péntzes

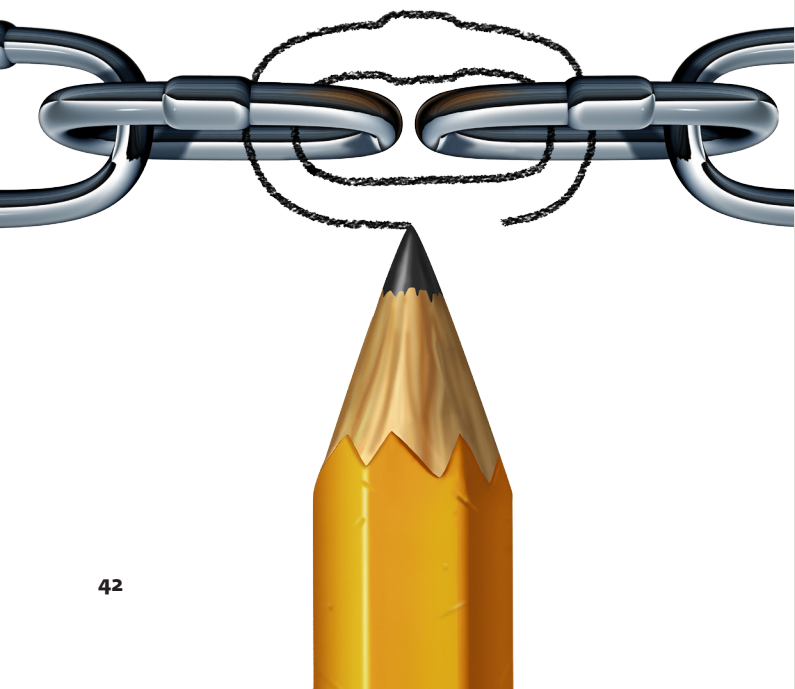
Drs. Ingrid Péntzes verricht vanuit KenVaK met Radboud Universiteit Nijmegen een promotieonderzoek gericht op beeldend therapeutische observatie en diagnostiek. Daarnaast is ze senior docent aan de opleiding Creatieve Therapie van Zuyd Hogeschool en gastdocent aan de Master of Arts Therapies.

Keuze 15

Workshop

Timing in dans en muziek interventies

Onderzoek toont aan dat de verwerking van ritme in het brein bij zowel dans als muziek, veel overeenkomst heeft. In deze workshop gaan we bekijken welke delen van het brein betrokken zijn bij welke tijdslelementen in de muziek en hoe die raakvlak hebben met dans. Een volgende stap is om te ervaren wat er gebeurt als er veranderingen optreden binnen deze tijdslelementen. Dat doen we door daadwerkelijk te bewegen op veranderende muziek. Vervolgens stellen we ons de vraag of en hoe we gebruik kunnen maken van de kennis op het gebied van ritmische verwerking. Dit doen we in een gezamenlijk discussie.

Simone Kleinlooh

Simone Kleinlooh, MDMTh is danstherapeut, supervisor en docent danstherapie werkt voor de opleiding Creatieve Therapie dans-beweging van Zuyd Hogeschool en Codarts Master of Arts Therapies in Rotterdam. Zij is tevens als docent-onderzoeker lid van KenVaK.

Kathinka Poismans

Dr. Kathinka Poismans is musicus en muziektherapeut en werkt voor de opleiding Creatieve Therapie en voor de masteropleiding van het conservatorium beiden vallend onder Zuyd Hogeschool. Zij is tevens als docent-onderzoeker lid van KenVaK.

Keuze 16

Workshop

Zing en Groei: interventie-ontwikkeling in een Community of Learning

Zing en Groei is een kortdurende muziektherapeutische interventie voor ouders met jonge kinderen (0 t/m 5 jaar). Ouder en kind gaan samen zingen, bewegen, spelen en luisteren naar muziek. Het doel van de interventie is om de interactie tussen ouder en kind te verbeteren en daarmee de hechting te bevorderen. Een gezonde hechting tussen ouder en kind wordt gezien als beschermende factor in de ontwikkeling van kinderen. Zing en Groei is een innovatief aanbod dat aansluit op het huidige jeugdbeleid waarin het versterken van de basis voor een positieve ontwikkeling van kinderen centraal staat.

In de afgelopen drie jaar heeft een groep van muziektherapeuten, docenten, onderzoekers en studenten gezamenlijk in een Community of Learning de methodiek ontwikkeld, eerste praktijkervaringen opgedaan, evaluatiegegevens verzameld en kwaliteitseisen voor de leden geformuleerd. In de komende twee jaar zal de aandacht uitgaan naar landelijke implementatie van Zing en Groei en erkenning door het Nederlands Jeugdinstituut als "goed onderbouwde interventie".

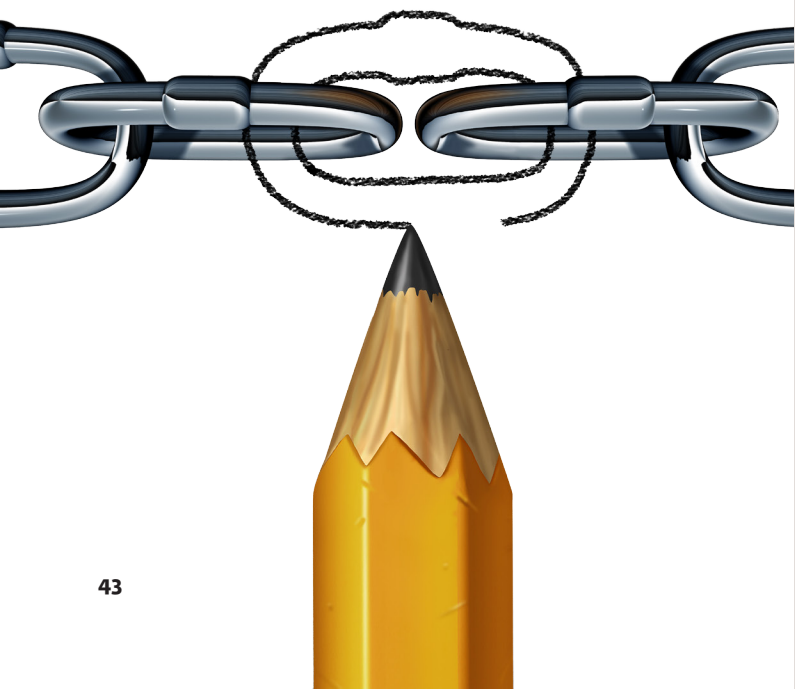
In deze workshop presenteren wij de werkwijze van de Community of Learning en laten we de deelnemers ervaren hoe de inzet van muziek de band tussen ouder en kind op positieve wijze kan versterken.

Barbara Krantz

Barbara Krantz is geregistreerd muziektherapeut (MA) en docent muziektherapie aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Ze is initiator van het project Zing en Groei en werkt als docent-onderzoeker binnen het KenVaK-project (Be)Leef in de wijk.

Jules van der Staaij

Jules van der Staaij is geregistreerd muziektherapeut. Hij werkt sinds 36 jaar met mensen met een beperking bij Siza te Arnhem. Daarnaast heeft hij 29 jaar ervaring als muziektherapeut in de kindersector, waarin hij ook ouders en kinderen heeft begeleid. Van het begin af aan betrokken bij de ontwikkeling van Zing en Groei.

Samenvattingen posterpresentaties

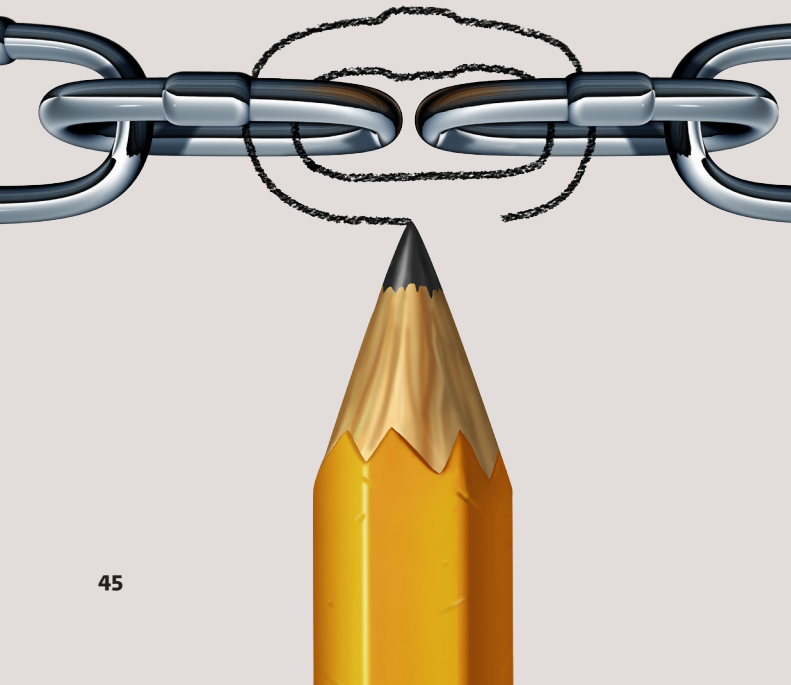
Posterpresentatie

Hartslagvariabiliteit, hartfrequentie en huidgeleiding bij 'controlled approach'

In een pilotstudie is onderzocht of het arousalniveau binnen een psychomotorische werkvorm 'controlled approach' (Pesso, 1973) gemeten kan worden en of deze werkvorm een verandering geeft binnen het arousalniveau van de cliënt. Onderzocht is of het arousalniveau van tien vrouwelijke respondenten tussen de 20 en 30 jaar meetbaar is via psychofysiologische reacties en of deze reacties overeenkwamen met het moment van aangeven van hun persoonlijke grens. De werkvorm 'controlled approach' wordt in een therapeutische setting gebruikt om cliënten de eigen lichaamssignalen te laten ervaren en (h)erkennen. Dit werd gerealiseerd door de psychofysiologische reacties 'hartfrequentie', 'hartslagvariabiliteit' en 'huidgeleiding' van de respondent te meten via huidelektroden. Uit de gemeten gegevens blijkt dat er een duidelijke stijging in de hartfrequentie en huidgeleiding zichtbaar is en een daling in de hartslagvariabiliteit. Opvallend was dat bij een aantal respondenten al een lichte piek in het arousalniveau te zien was toen de helper, de persoon die naar de respondent toe liep, haar eerste stap voorwaarts zette. Uit de resultaten van dit pilotonderzoek kan geconcludeerd worden dat er een stijging van het arousalniveau plaatsvindt tijdens de werkvorm 'controlled approach'. Hiermee kan de voorzichtige conclusie getrokken worden dat er tijdens de werkvorm een verandering binnen de psychofysiologische reacties plaatsvindt. Momenteel wordt er binnen dit onderzoek door mijzelf een vervolgstap gemaakt voor de master thesis van de master psychomotorische therapie. Een student van de HAN Nijmegen voert bovenstaand onderzoek uit bij cliënten met een (licht) verstandelijke beperking.

Nathalie Jans

Nathalie Jans, bachelor Creatieve therapie, differentiatie Psychomotorische therapie op de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Afgestudeerd juli 2016 en hierbij de prijs 'student van het jaar 2016' mogen ontvangen. Momenteel volg ik de studie 'Master Psychomotorische therapie' aan de CALO van Hogeschool Windesheim in Zwolle.

Posterpresentatie

Zo trots als een pauw

Het effect van improvisatietheater op het zelfbeeld

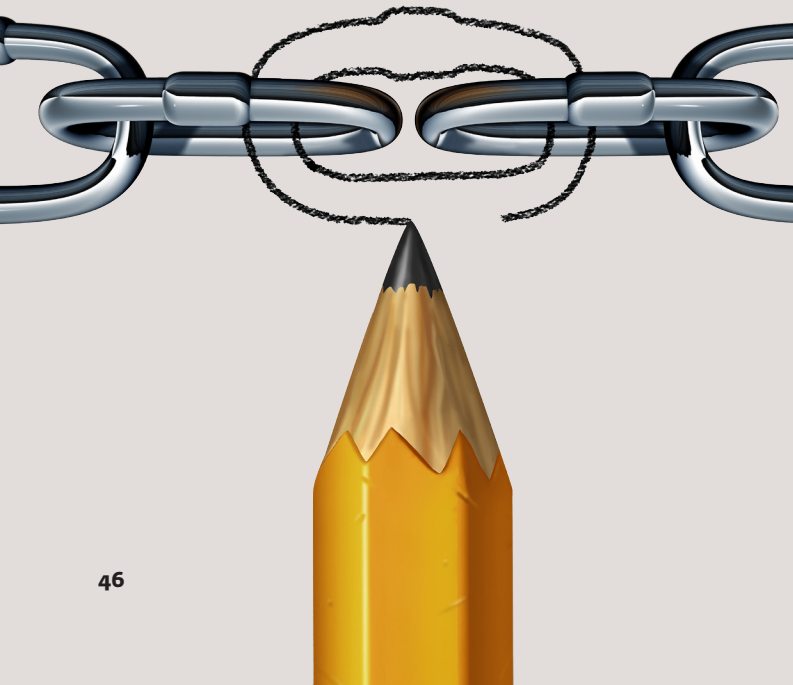
"Dag angst, ga weg angst, ik heb jou niet meer nodig. Ik heb vrienden om mij heen die mij steunen en die ik vertrouw. Ga weg angst, ik wil niet meer bang zijn, ik voel mij stoer en trots. Zo trots als een pauw."

In samenwerking met het speciaal basisonderwijs De Triade is er een single case onderzoek uitgevoerd gedurende de behandelperiode van leerling L. Deze leerling was aangemeld voor dramatherapie, omdat docenten zich zorgen maakten over de thuissituatie en over het lage zelfbeeld van deze leerling. Onderzocht werd wat het effect is van improvisatietheater op het zelfbeeld van deze leerling bij een uithuisplaatsingssituatie? Naast de hoofdvraag is er gewerkt met vier deelvragen. Er is onderzoek gedaan naar de mate van verandering ten aanzien van het zelfbeeld door middel van improvisatietheater, volgens de betrokkenen. Er is onderzoek gedaan naar de mate van verandering volgens leerling L. Daarnaast is er onderzocht op welke wijze de omgeving verandering ervaart ten aanzien van het zelfbeeld van leerling L. en op welke wijze leerling L. zelf verandering ervaart.

Om het effect van Improvisatietheater te onderzoeken, is er gewerkt met de zelfbeeldtest van De Groot. Deze is door vier betrokkenen en door leerling L. op drie momenten ingevuld. De gegevens van de zelfbeeldtest lieten een stijgende lijn te zien in de voor-, tussen- en nameting. Dit laat een positieve groei in het zelfbeeld van leerling L. zien.

Naast de zelfbeeldtest is er op twee momenten een interview afgenomen bij leerling L. en bij de docent om het verschil in gedrag te onderzoeken. Bij het vergelijken van de antwoorden uit de interviews is er een positieve verandering te zien ten aanzien van het zelfbeeld van leerling L.

Renee van Starkenburg-Booiman
Renee van Starkenburg-Booiman is 30 januari 2017 afgestudeerd aan de bachelor Creatieve Therapie Drama bij Stenden Hogeschool in Leeuwarden.

Posterpresentatie

Veranderingen in de interactie tussen het kind en de ouder na deelname aan Zing en Groei

Zing en Groei is een muziektherapeutische interventie voor ouder en kind (tussen 0 en 6 jaar) met als doel het vergroten van de positieve interactie tussen ouder en kind en het versterken van de hechtingsrelatie. Doel van dit onderzoek was een effectevaluatie van de interventie (uitgevoerd in Nijmegen), waarin de veranderingen in de interactie tussen ouder en kind in beeld werden gebracht.

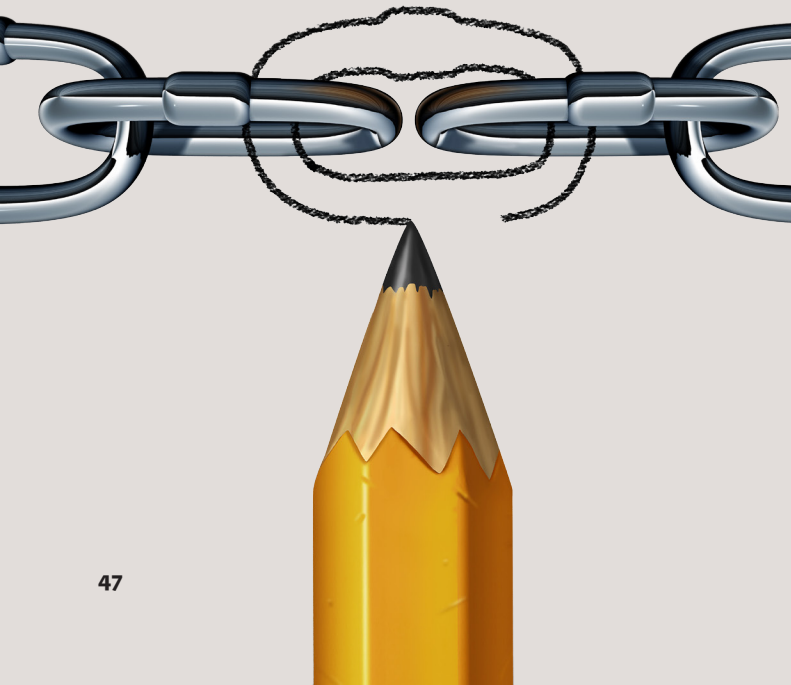
Voor dit onderzoek is een literatuurstudie uitgevoerd, er zijn interviews gehouden met muziektherapeuten en verwijzers en er zijn observatielijsten (zowel kwantitatief als kwalitatief) bestudeerd.

Uit de resultaten bleek dat interactie tussen ouder en kind cruciaal is. Ook bleek dat muziek verschillende werkzame factoren heeft voor ouder en kind, zoals dat muziek het leerproces, synchronisatie en hechting uitlokt. Daarnaast bleek dat ouder-kind muziektherapie effect heeft op de interactie tussen ouder en kind, meetbaar in sensitiviteit, betrokkenheid en acceptatie. Uit de observatielijsten en interviews bleek dat de interventie Zing en Groei verschillende veranderingen teweeg brengt in de interactie, zoals dat het kind zich meer op de ouder richt en dat het opvoedgedrag van de ouder positiever en sensitiever wordt. Over het algemeen bleek dat er een positieve stijging is op de punten sensitiviteit, betrokkenheid en acceptatie na deelname aan Zing en Groei.

Na deelname aan Zing en Groei treden er veranderingen op in de interactie, welke zichtbaar zijn bij zowel de ouder als het kind. Het aanbieden van Zing en Groei blijkt van groot belang voor het versterken van de interactie en daarmee de hechtingsrelatie.

Imke Wiersma

Imke Wiersma is bachelor student muziektherapie bij de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Posterpresentatie

“About Arts & Brains” Een kwantitatieve EEG-studie naar het effect van beeldende opdrachten op de hersenactiviteit

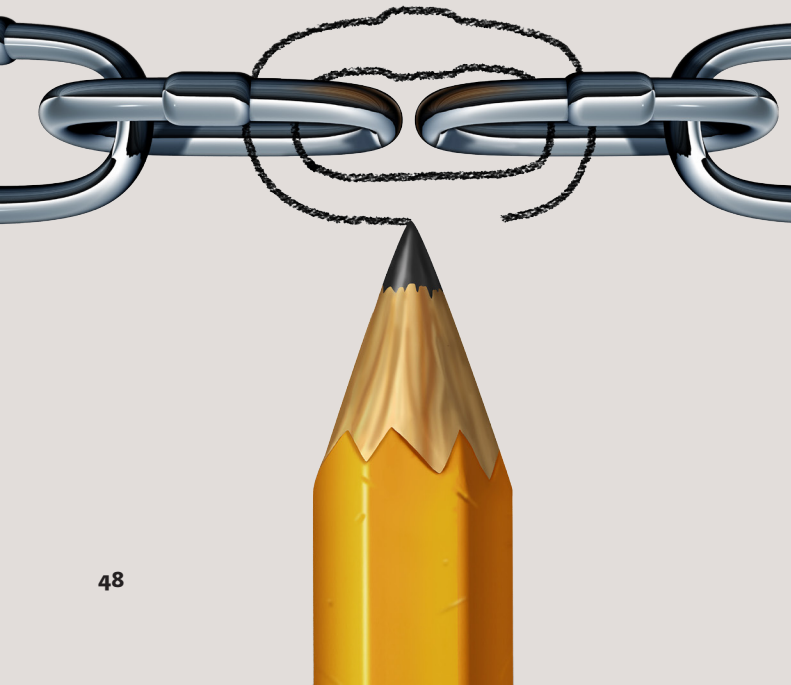
Wetenschappelijk en lijfelijk is er nog weinig onderzoek gedaan binnen de beeldende therapie. In dit onderzoek is bij 50 vrouwen van 18 t/m 26 jaar een EEG-meting (een meting van hersenactiviteit) uitgevoerd tijdens het uitvoeren van beeldende opdrachten. Met deze manier van onderzoek doen wordt getracht een bijdrage te leveren aan de wetenschappelijke bewijskracht van beeldende therapie.

Het ETC van Liza Hinz (2009) vormt een theoretisch raamwerk voor beeldende therapie. De twee uiterste componenten van het ETC, te weten sensopathisch en cognitief, vormen het uitgangspunt van dit onderzoek. In dit onderzoek is door middel van EEG-metingen antwoord gegeven op de vraag in hoeverre een 'opdracht' (cognitief of sensopathisch gericht) er toe doet bij werkvormen binnen de beeldende therapie. Ook geeft het onderzoek antwoord op de vraag in hoeverre het soort materiaal er überhaupt toe doet en hoe zijn materiaal-eigenschappen hierin een rol spelen.

De resultaten van het onderzoek laten zien dat er een verschil in hersenactiviteit aantoonbaar is bij het werken met en tussen beeldende materialen, dit wordt zichtbaar in de pariëtale cortex. Ook blijkt uit de resultaten dat het aanreiken van een specifieke opdracht een verschil in hersenactiviteit te weeg brengt. Zo blijkt bijvoorbeeld dat de cognitieve opdracht met klei van invloed is op de snelle hersengolven die in verband staan met hoog cognitieve processen en actieve informatieverwerking. Bij de sensopathisch gerichte opdracht met klei wordt duidelijk zichtbaar dat deze geen invloed heeft op die snelle hersengolven.

Julie Roos (& Zori Begic)

Julie Roos (& Zori Begic) is bachelor student beeldende therapie bij Zuyd Hogeschool in Heerlen.

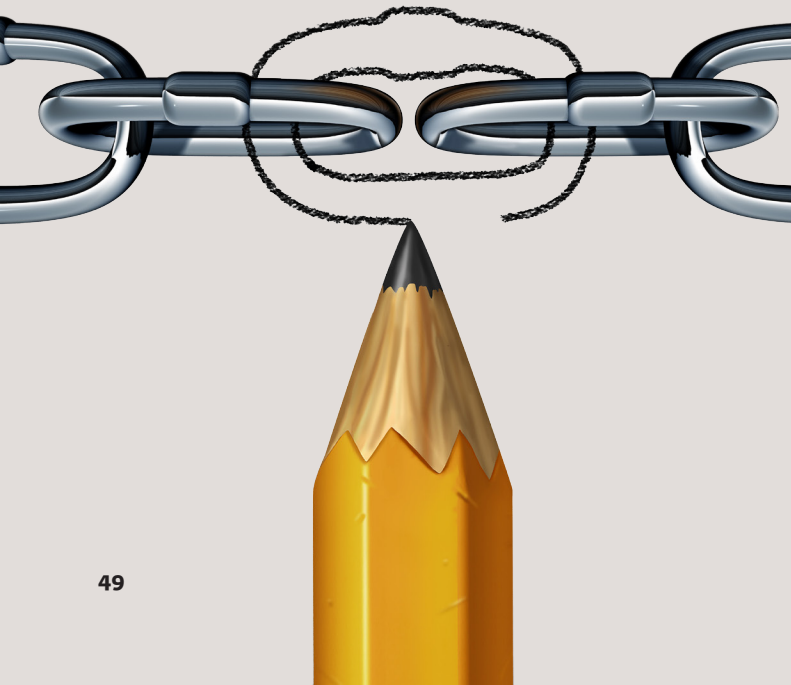
Posterpresentatie

Spel, niet enkel doen alsof!

In dit kwantitatieve onderzoek werd een experiment uitgevoerd met metingen gericht op het niveau van 'arousal' binnen 'spel' bij dertig respondenten. De arousal is een reactie van het lichaam op stressfactoren, welke bepaald werd door de hartslagvariabiliteit, hartfrequentie en huidgeleiding te meten. Bij iedere respondent werden drie metingen verricht: een rustmeting, een meting gedurende een hartelijke dialoog en een meting gedurende een hatelijke dialoog. Tijdens de dialogen werd iedere keer een vaste tekst door een acteur uitgespeeld. De respondent was vrij om hierop naar eigen inzicht al improviserend te reageren. Dezelfde tekst werd tijdens de dialogen op een andere wijze uitgespeeld, hartelijk of hatelijk. De tekst betrof negatieve feedback van een zogenaamde collega. De redenatie hierachter is dat er bij de gemiddelde mens die in het dagelijkse leven negatieve feedback krijgt, er een stijging in de arousal wordt verwacht. Wanneer spel meer dan enkel 'doen alsof' is, wordt er eenzelfde stijging in arousal verwacht wanneer de situatie uitgespeeld wordt in spel. Verwacht werd dat er niet enkel meer arousal zou plaatsvinden in spel in vergelijking met de rustmeting, maar ook dat de inhoud van het spel hierbij een rol speelt. De voorlopige resultaten wijzen naar een bevestiging van de verwachtingen: er is een groot verschil tussen de arousal tussen de rustmeting en de metingen tijdens de dialogen. Daarnaast is er ook sprake van een verschil tussen de arousal binnen de hatelijke en de hartelijke dialoog, waarbij de arousal over het algemeen hoger uitviel bij de hatelijke dialoog.

Stéphanie van Zandvoort

Stéphanie van Zandvoort is bachelor student dramatherapie bij Zuyd Hogeschool in Heerlen.

Posterpresentatie

Zing en Groei vanuit het perspectief van de ouders

In dit kwalitatieve onderzoek zijn de ervaringen van ouders, die deelgenomen hebben aan de muziektherapeutische interventie Zing en Groei in de regio Nijmegen, in kaart gebracht. Deze interventie wordt in groepsformatie aangeboden aan kinderen tussen de nul en zes jaar met één van hun ouders met als doel de positieve interactie tussen ouder en kind te vergroten en te verbeteren. Zing en Groei vindt zijn oorsprong in Australië, sinds 2014 wordt er onder leiding van Barbara Krantz door de landelijke werkgroep Professionele Leergemeenschap Zing en Groei (PLG) onderzoek gedaan naar deze interventie zodat deze ook in Nederland kan worden geïntroduceerd en toegepast. Eerder is er geëvalueerd met verwijzers en muziektherapeuten, maar nog niet met ouders. De hoofdvraag luidt:

Wat zijn de ervaringen van ouders over de muziektherapeutische interventie Zing en Groei in de regio Nijmegen met betrekking tot de interactie met hun kind?

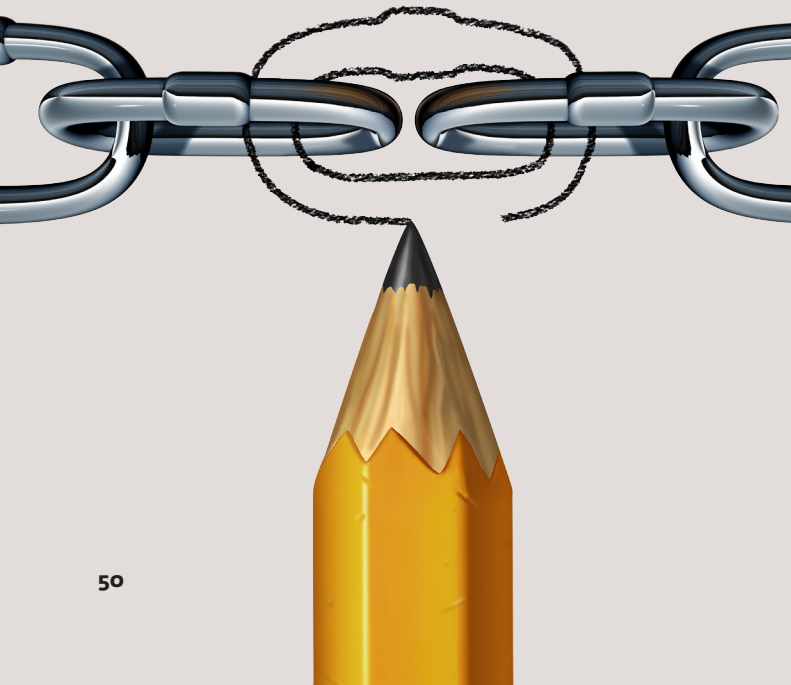
Data is verzameld d.m.v. semi-gestructureerde interviews, het afnemen en vergelijken van de opvoedingsbelasting vragenlijst (OBVL-K) en de tevredenheidslijst, en deskresearch.

Er is informatie verworven vanuit het perspectief van de ouders, daarnaast is in kaart gebracht hoe de interactie voor, tijdens en na de interventie was. Het doel van het onderzoek was het leveren van een bijdrage aan het onderzoek naar Zing en Groei.

Er is een hoge oudertevredenheid gemeten en het werd o.a. als leerzaam en 'leuk' ervaren. Niet alle ouders hebben verandering gemerkt, wel zouden ze het allemaal aanbevelen aan anderen. Geconcludeerd kan worden dat de Zing en Groei door alle ouders positief is ervaren.

Emma van den Elshout

Emma van den Elshout is bachelor student muziektherapie bij Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Conferentie

Krachten gebundeld!

Kennisontwikkeling vaktherapieën

coöperatief een brug slaan tussen onderzoek en praktijk

10 juni 2017

Akoesticum, Ede

Lectoraat Kennisontwikkeling Vaktherapieën

Secretariaat

brenda.nieuwenhuizen@zuyd.nl

www.kenvak.nl

Copyright® 2017 KenVaK Publishers Heerlen